

Niina Hakkarainen

”MÄ TUNNEN OIKEESTI OLEVANI HYVÄ JOSSAKIN”

Nuorten kokemuksia työpajatoiminnasta Pitkäniemessä, Nokiolla.

Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma

2011

”MÄ TUNNEN OIKEASTI OLEVANI HYVÄ JOSSAKIN.”

Nuorten kokemuksia työpajatoiminnasta Pitkäniemessä, Nokialla.

Hakkarainen, Niina

Satakunnan Ammattikorkeakoulu, Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma

Marraskuu 2011

Ohjaava opettaja: Koivuniemi, Merja

Sivumäärä: 52

Liitteitä: 1

Avainsanat: nuorten työpajatoiminta, teemahaastattelu, arjen hallinta, vertaistuki

Tämän opinnäytetyön aiheena oli kertoa nuorten omia ajatuksia kuntouttavasta työtöiminnasta Pitkäniemessä, Nokialla.

Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla kuvasin työpajatoiminnan kuntouttavia tekijöitä ja toimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä.

Neljän, alle 29- vuotiaan, nuoren teemahaastattelun avulla pyrin saamaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin: 1.) Mikä nuorille oli tällä hetkellä tärkeää työpajalla työskentelyssä? 2.) Miten arki työpajalla on auttanut nuorta arjen hallinnassa ja kuntoutumisessa ja 3.) Miten nuoret kokivat tulevaisuutensa työpajajakson jälkeen?

Teemahaastattelun avulla saadut nuorten vastaukset olivat yhdenmukaisia, mutta eivät yleistettävissä olevia. Nuoret kokivat tärkeänä saada mahdollisuuden kokeilla erilaisia töitä ja työtapoja. Luottamuksellinen ja tukeva ilmapiiri työpajalla mahdollisti motivoituneen työskentelyn. Ryhmän muilta nuorilta saatu vertaistuki ja uudet ystävät koettiin hyvin merkityksellisinä. Ohjaajan tukevan ja positiivisen palautteen merkitys oli nuorille tärkeä. Työpajalla nuorten itsetunto oli vahvistunut. Kukaan nuorista ei ollut syrjäytymisvaarassa. Ajatukset omasta tulevaisuudesta olivat luottavaisia.

Nuoret kokivat työ – ja koulutusmahdollisuuksiensa paranevan työpajajakson aikana. Työpajatoiminnan avulla nuorten arjen hallintataidot kehittyivät myönteisesti.

”I REALLY FEEL A GREAT ONE”

Young people`s experiences in the workshop on Pitkäniemi, in the city of Nokia.

Hakkarainen, Niina

Satakunta University of Applied Sciences, degree Programmed in Rehabilitation Counseling and Planning

November 2011

Supervisor: Koivuniemi, Merja

Number of pages: 52

Appendices: 1

Keywords: Young adults` workshops, thematic interview, life management, exclusion and friends support

Purpose on this thesis was to tell the young adults own ideas of rehabilitate work at Nokia.

A qualitative study was to describe the workshop activities and rehabilitative factors governing the operation of the legislation.

Four under 29 year old young took part to the interview. I tried to get answers to the following questions. 1.) What was important for young people currently work at the workshop? 2.) How did the workshops helped them in every day management and rehabilitation and 3.) What were their ideas about the future?

Theme of the interview was using the answers from the young adults were consistent with, but do not be generalized to. Young adults felt that an important opportunity to try different jobs and work practices. Confidential and supportive atmosphere of the workshop enabled and motivated to work. New friends from the same workshop were seen as very relevant. Positive feedback from the supervisor role was important. Self esteem workshop for young adults was strengthened. None of them were currently in a danger of being marginalized. Thoughts on the future of their own are confident.

The workshop allows young adults in everyday life management skills developed positively.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	ELÄMÄN HALLINTA ELI ARJESTA SELVIYTYMINEN.....	6
	2.1 Sosiaalisen tuen merkitys työpajalla	7
	2.2 Syrjäytymisen ja syrjäytymisvaaran määritelmiä.....	10
3	TYÖPAJATOIMINNAN MÄÄRITTELYÄ	12
	3.1 Pajatoiminnan alkuaskeleita	13
	3.2 Pajatoiminnan asema yhteiskunnassa vakiintuu	14
	3.4 Työpajatoiminnan kehittämismahdollisuudet.....	16
4	KESKEINEN LAINSÄÄDÄNTÖ	18
	4.1 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta	19
	4.2 Nuorisolaki ja etsivä nuorisotyö	20
5	VERTE OY:N TYÖPAJATOIMINTA.....	23
	5.1 Nuorten taide- ja kulttuuripajan ympäristö.....	24
	5.2 Työpajan kuntouttavat työmenetelmät.....	25
6	TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	27
7	TUTKIMUSMENETELMÄN KUVAUSTA JA AINEISTON ANALYYSIÄ.....	28
8	TUTKIMUKSEN TULOKSET	33
9	TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET.....	41
10	POHDINTA	44
	10.1 Tutkimuksen luotettavuus	46
	10.2 Opinnäytetyön tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimuksen aiheita	48

LIITTEET

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata kuntouttavaa työpajatoimintaa nuorten taide- ja kulttuuripajalla Nokian Pitkäniemessä. Neljän nuoren haastattelun avulla pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Mikä on tärkeintä tällä pajalla työskentelyssä? Miten työpaja on auttanut nuorta arjen hallinnassa ja kuntoutumisessa? Miten nuori kokee tulevaisuutensa tämän pajajakson jälkeen? Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa sen lukijalle myös perustietoja siitä, mitä pajatoiminnalla tarkoitetaan, mikä on sen asema palveluverkostossa ja millaisia mahdollisuuksia on kehittää tätä toimintaa. Voimakkaita määrärahojen leikkauksia on odotettavissa ensi vuonna pajatoimintaan. Nuorten äänen kuuluville saattaminen on merkityksellistä juuri nyt.

Tätä työtä varten haastattelin neljää nuorta. He osallistuivat haastatteluun mielellään ja olin erityisen ilahtunut siitä, miten hyvin he osasivat kuvata ja jäsentää ajatuksiaan työstä, elämästään ja pajalla saamastaan tuesta, kohti tulevaisuutta. Tutkimuksien tuloksissa pyrin välittämään lukijalle, millaista hyötyä nuorelle on ollut työpajajaksoista. Nuorten saama tuki työpajalla on tukenut heidän elämänhallintataitojaan ja ehkäissyt heidän syrjäytymistään. Työpajalla saatua vertaistukea nuorella ei olisi ollut mahdollista saada muualla. Haluan välittää juuri nuorten omia ajatuksia ja toiveita.

Nuorten kanssa työskentely edellyttää työpajojen ohjaajilta vankkaa ammatillisuutta. Ohjaajan työskentelyssä korostuu kuunteleva, tukeva ja nuorta motivoiva työskentelyote. Työpajan ohjaajalle on tärkeää muilta nuorten kanssa työskenteleviltä tahoilta ja viranomaisilta saatu tuki. Yhteistyön merkitys on välttämätöntä nuorten tukemiseksi kohti ammatillista koulutusta, työharjoittelupaikkaa ja työmarkkinoita.

Toivon, että tämän työn lukijalle välittyy selkeä käsitys siitä, että pajatoimintaa tarvitaan jatkossakin. Pajatoimintaa kannattaa kehittää ja tehdä suunnitelmia myös pidemmälle aikavälille. Tarvittavien materiaalien ja työvälineiden on oltava ajanmukaisia. Työpajan henkilökunnan ammatilliseen osaamiseen ja pysyvyyteen ja työohjaukseen pitää kohdentaa riittävästi määrärahoja. Vaativa työ edellyttää tukea tätä työtä tekeville.

2 ELÄMÄN HALLINTA ELI ARJESTA SELVIYTYMINEN

Toisinaan arjen toiminnoista selviytyminen ei jostakin syystä onnistu. Nuorella voi olla fyysisiä, psyykkisiä tai sosiaalisia pulmia. Elämä tuntuu vaikealta, mikään ei oikeastaan nosta motivaatiota ja omaan tulevaisuuteen vaikuttaminen tuntuu mahdottomalta. Seurauksena voi olla sosiaalisesta elämästä vetäytyminen. (Miettinen & Kuitunen 1999, 144.)

Elämän hallinta on mahdollista jakaa *ulkoiseen* ja *sisäiseen elämänhallintaan*. Ulkoinen elämänhallinta liittyy ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin harrastaa ja toimia ihmissuhdeverkostossa. Tällaisessa ihmissuhdeverkostossa toimiminen opettaa kykyjä käsitellä paineita ja ajoittaisia ristiriitojakin. Ulkoisen elämän hallinnan merkitys korostuu esimerkiksi ammatinvalinnassa tai muussa elämän ”avainkohdassa”. Lähipiirin ja yhteiskunnan arvot ja käsitykset muokkaavat yksilön käsityksiä esimerkiksi eri ammattien arvostettavuudesta, sukupuolirooleista ja vaikkapa vieraisiin kulttuureihin liittyvistä asenteista. (Miettinen & kump.1999, 145.)

Sisäinen elämän hallinta on kooste ihmisen omista valmiuksista ja taipumuksista, kuten kyvyistä, tunteista, taidoista ja itsetunnosta. Sisäinen elämän hallinta on taitoa kohdata ja ratkoa vaikeuksia. Se on mukautumis- ja sopeutumiskykyä sellaisissa tilanteissa, joihin sisältyy paineita ja kuormitusta. Ulkoinen ja sisäinen elämän hallinta ohjaavat aina yhdessä esimerkiksi ammatinvalintaa ja urakäyttäytymistä. Heikko ulkoinen elämän hallinta ei johda välttämättä siihen, että koko elämän hallinta olisi heikkoa. Tärkeitä, suojaavia tekijöitä ovat monet persoonalliset tekijät, kuten kyky tehdä päätöksiä, toimia omien tavoitteidensa suuntaisesti ja myös toteuttaa tekemänsä päätökset. Tällaiset persoonalliset tekijät vaikuttavat kokonaisvaltaisesti koko yksilön hyvinvointiin. (Miettinen & kump.1999, 145.)

Epävarma sisäinen elämän hallinta ilmenee usein fyysisenä oireiluna ja sopeutumisen ja mukautumiskyvyn joustavuutena, ehkä liikaakin. Nuoret kuvaavat usein itseään rohkeiksi, mutta ei kovin älykkäiksi. He kokevat olevansa ”korvattavissa”, ystäväpiirissä vähemmän suosittuja, mutta kuitenkin persoonallisia ja ”rentoja tyypejä”. Nuorista suurin osa koki olevansa tyytyväisiä itseensä. Nämä tiedot tulivat esiin

Kuopiossa tehdystä tutkimuksesta, jossa tutkittiin 33 opiskelijanuoren elämän hallintataitoja. Nuoret olivat lopettaneet peruskoulun ja miettivät valmiuksia ammattikoulutukseen tai työelämään pääsemiseen. Tutkimus kesti kolme vuotta. Nuoret pitivät erittäin tärkeinä asioina elämässään turvallisia ja läheisiä ihmissuhteita, terveyttä, sekä onnellisuutta. Oman itsensä ilmaiseminen, harrastukset, muiden osoittama hyväksyntä ja raha koettiin myös tärkeiksi. (Miettinen & Kump.1999, 143, 146.)

Ympäristön kanssa toimivassa vuorovaikutuksessa oleminen edellyttää erilaisten ympäristön merkkien ja vihjeiden tunnistamista. Näiden merkkien pohjalta voi rakentaa tyydyttävää kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa. *Ymmärrettävyyden kokemuksen* kautta ihminen voi ymmärtää itseään, voimavarojaan ja samoin omat rajansa. Toisen ihmisen reaktioiden tunnistaminen vaatii sosiaalisia taitoja ja tunneälyä. Meillä kaikilla toivoisi olevan valmiuksia nähdä omaa toimintaa muiden silmin ja omata myötäelämisen kykyä. (Kettunen & Kump.2002, 56- 57.)

2.1 Sosiaalisen tuen merkitys työpajalla

Vuonna 2004 tehdyssä tutkimuksessa oli mukana kahdeksan suomalaista työpajaa ja ne edustivat erilaisia työpajoja eri puolilta Suomea. Aineisto kerättiin vuoden 2000 aikana. Tutkimuksessa sosiaalista tukea tarkastellaan pajojen *sisäisen ja ulkoisen vuorovaikutuksen* käsitteillä. Sisäisen ja ulkoisen vuorovaikutuksen avulla, näiden yhteistoimintana, työpajoilla pyritään saavuttamaan nuoren elämänhallinnan tukemista. Samalla yritetään vakiinnuttaa pajatoiminta toimijakentällä. (Leinonen & Pekkala, 2004, 18.)

Sisäinen vuorovaikutus on pajan henkilöstön ja nuoren välisen toiminnan dynamiikkaa. Ohjaajan rooli on pajatoiminnassa merkittävä. Ohjaajan tapa toimia sävyttää vahvasti koko sisäistä vuorovaikutusta ja samoin pajan ilmapiiriä. Nuoret korostivat tässä tutkimuksessa heistä välittämistä, aidosti. Tasavertaisena yksilönä kohtaaminen oli hyvin merkityksellistä. Toisinaan pajan ohjaajakokemus ei ole ollut erityisen myönteinen, mutta silloin nuorten oma vertaistuki on korvannut ohjaajan panosta.

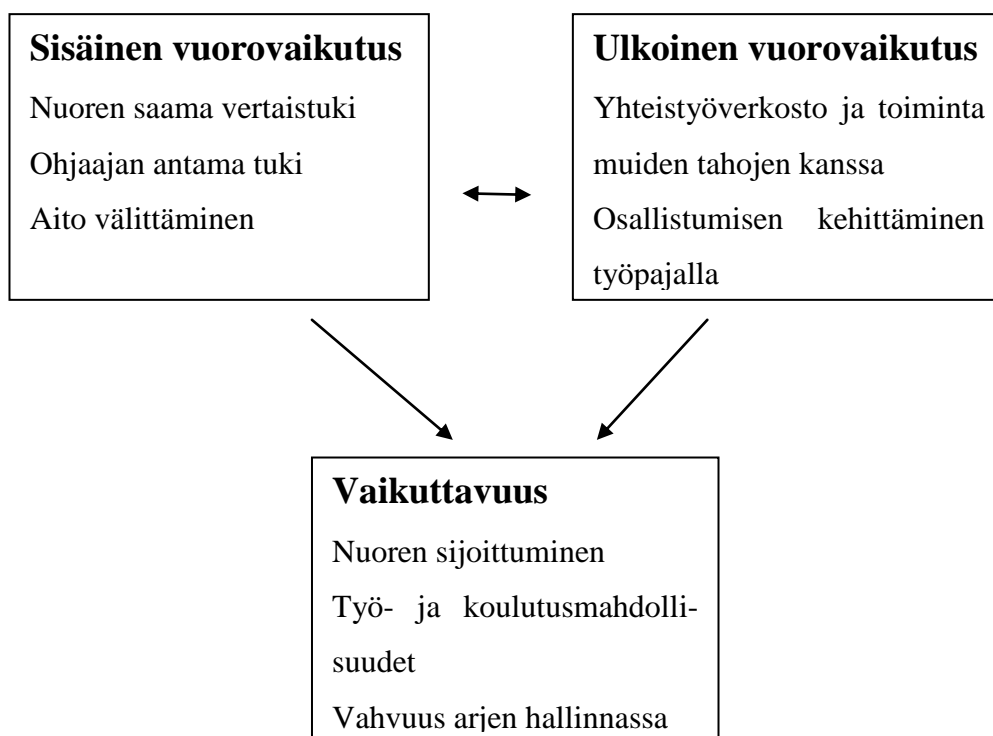
Vertaistuen koettiin olevan merkityksellisintä työhön liittyvissä tapahtumissa ja sosio-emotionaalisen tuen muodoissa. Vertaistuen avulla työssä jaksaminen ja työhön liittyvien ajatusten jakaminen oli tärkeää. (Leinonen & kump.2004, 19.)

Nuoret kokivat saaneensa pajalta runsaasti työkokemusta ja mahdollisuuden kokeilla erilaisten töiden tekemistä. Ammatillisen tuen lisäksi nuoret kokivat saaneensa kokonaisvaltaista sosiaalista tukea. Pajojen ohjaajien ammattitaito nähtiin varsin hyvän. Kehittämisalueeksi nousi nuorten elämän tukeminen yhä enemmän. Nuoret kokevat työpajan viranomaisten kanssa tehtävään työhön verrattuna huomattavasti joustavampana, kiireettömämpänä, inhimillisempänä, tehokkaampana ja henkilökohtaisempaan. Toisinaan, ilman pajaa, viranomaisten ja nuorten välinen suhde jäisi kokonaan syntymättä. Työssä vaadittavien taitojen harjoittelu ja tuki ammatillisia valintoja tehtäessä oli nuorten mielestä pajan tärkeintä antia. Elämänhallinnassa tapahtuneet positiiviset muutokset edistivät työllistymisen mahdollisuuksia. (Leinonen & kump.2004, 19 -20.)

Ulkoisen vuorovaikutuksen toiminta sisältää: yhteistyöverkon palvelut, toiminnan sidosryhmien kanssa, ulkoisen käsityksen pajatoiminnasta, pajan tuottaman lisäarvon palvelurakenteelle ja osallistumisen kehittämisen. Jokaisessa pajassa on erilaisia viranomaistahoja yhteistyökumppaneina. Toiminnallisesti suhteet muihin viranomaisiin olivat kunnossa, mutta työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen kanssa yhteistyössä olisi paljon kehittämistarvetta. Kaikilla paikkakunnilla pajojen toiminta koettiin hyvin merkitykselliseksi. Pajat kuvattiin turvallisina yhteisinä, jossa nuoren on hyvä olla. (Leinonen & kump.2004, 18, 20.)

Pajatoiminnan *sosiaalisen tuen vaikuttavuus* oli selkeästi nähtävissä. Nuorten vastaukset elämäntilanteen arvioinnista ennen ja jälkeen pajajakson, osoittivat selvän suuntauksen kohti vahvempaa itsenäisen elämän hallintaa. Samoin työ- tai koulutusmahdollisuudet olivat parantuneet. Jotta elämänhallinta voisi kehittyä myönteisesti, tarvitaan myös kehitystä ulkoisen elämänhallinnan osalta. Elämänhallinnan tukeminen ei siis riitä pelkästään pajatoiminnan perusteeksi. Mielekkään työn tarjoaminen ja tuki kohti ammatillisia valintoja tehtäessä on välttämätöntä. (Leinonen & kump.2004, 20 – 21.)

Sisäisen ja ulkoisen vuorovaikutuksen avulla saadaan aikaan toivottua vaikutusta elämän hallinnan taidoissa. Mahdollisuudet työllistyä tai löytää itselle opiskelupaikka ovat huomattavasti paremmat nuorta kuntouttavan pajajakson jälkeen. Sisäisen ja ulkoisen vuorovaikutuksen avulla saadaan aikaan toivottua vaikutusta nuoren arjen hallitsemisessa. Työ- ja koulutusmahdollisuudet paranevat huomattavasti kun molemmat tahot toimivat nuoren taitojen kehittämiseksi. Samoin muilta nuorilta saatu vertaistuki on merkityksellistä. Työpajan toiminta muiden sidosryhmien kanssa, esimerkiksi työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen kanssa on tärkeää.



Kuvio 1. Sosiaalisen tuen tarkastelua työpajalla. (Leinonen 2004,18.)

2.2 Syrjäytymisen ja syrjäytymisvaaran määritelmiä

Syrjäytyminen on aina yhteydessä yhteiskunnan ja ihmisen suhteeseen. Mitä huonommin ihmiset liittyvät yhteiskuntaan, sitä enemmän on syrjäytyneitä. Liittyminen yhteiskuntaan voi tapahtua monin eri tavoin, mutta tärkeää on tarkastella sitä, miten syrjäytyneet kohdataan. Suomen lainsäädäntö on maailman moderneimpia, jos sitä tarkastellaan esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta. Teoriassa valoisalta näyttävä tilanne, ei ole sama käytännössä. Syrjäytyneiden ihmisten on vaikeaa liittyä normaaliin yhteiskuntaan. Usein heidän koulunkäyntinsä keskeytyy, työllistyminen on vaikeaa, perhesuhteissa voi olla epävarmuutta, samoin asumisolosuhteissa. (Lund 2006, 9-10.)

Syrjäytymisestä puhutaan todella paljon. Syrjäytyminen käsitteenä omaksuttiin ruotsalaisesta työmarkkinatutkimuksesta 1970- luvulla. Syrjäytymisellä tarkoitettiin tuolloin työttömyyttä, työkyvyttömyyttä ja ennenaikaiselle eläkkeelle siirtymistä. Myöhemmin syrjäytymisellä on tarkoitettu yleisesti huono-osaisuutta ja sen kasautumista. Periaatteessa syrjäytymisessä voi olla kyse myös sosiaalisesta, sukupuolisesta, rodullisesta, uskonnollisesta, seksuaalisesta tai taloudellisesta syrjäytymisestä. Toisinaan syrjäytyminen rinnastetaan myös köyhyyteen. (Taskinen 2001, 4.)

Syrjäytyminen voidaan nähdä prosessina, jonka lopputulos on syrjäytyneisyyden tila. Syrjäytymisprosessi voi edetä esimerkiksi seuraavien vaiheiden kautta. Ensin syntyy vaikeuksia koulussa tai sosiaalisessa toimintaympäristössä. Koulu voi keskeytyä tai sitä kohtaan voi syntyä ”kouluallergia” eli alisuoriutumista. Yhteiskunnan huono työmarkkinatilanne nuorelle aiheuttaa työstä vieroksuntaa, toimeentuloa sosiaalivastuksilla, mahdollisia päihdeongelmia ja pahimmassa tapauksessa kriminalisointumista. Prosessin viimeisenä vaiheena on laitostuminen tai eristäytyminen yhteiskunnasta. (Taskinen 2001, 8.)

Syrjäytymiskeskusteluissa puhutaan usein siitä, että nuori ei osallistu yhteiskunnan instituutioihin, erityisesti koulutukseen tai työelämään. Liian harvoin puhutaan siitä, että nuori on syrjässä sosiaalisesti, eikä halua osallistua vapaa-ajan viettoon ikäistensä kanssa. Syrjäytyminen voi ilmetä myös niin, että nuori ei täytä tiettyjä, asetettuja käyttäytymis- ja ammattitaitovaatimuksia ja hänet erotetaan koulusta tai työpaikasta. Syrjäytymisessä voi olla kyse estosta eli nuori ei syystä tai toisesta täytä hyväksyttävyyden kriteeriä ja pääsy haluttuun työhön tai koulutukseen estyy. Toisinaan syrjäin jääminen on itse tehty valinta, tulevaisuuden perspektiivi puuttuu ja turhautuneena nuori valitsee tämän elämäntavan. Taskisen mukaan nuorten kohdalla olisi parempi vaihtoehto puhua syrjäytymisvaarasta ja tunnistaa tähän liittyvät riskitekijät kuin puhua totaalista syrjäytymisestä. (Taskinen 2011, 11.)

Syrjäytymisvaara - määritelmää on hyvä käyttää nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa. Nuoruus on kokonaisuudessaan ”syrjäytymisherkkä” ikävaihe. Yhteiskunnan ja kulttuurin tasolla on tapahtunut monia nuoruuden läpikäymiseen vaikuttavia muutoksia. Nuoruusikä on pidentynyt, koulutus on eriytynyt, nuoret ovat eriytyneet omaksi erilliseksi ikäryhmäksi. Samoin sosiaalinen tuki ja kontrolli ovat eriytyneet. Kilpailu koulutuspaikoista ja työpaikoista on koventunut ja tämä lisää nuorten riskialttiutta jäädä ”syrjään.” Syrjäytymisvaaraan päätyminen ei merkitse sitä että nuori syrjäytyy kokonaan. Ennen kuin varsinainen syrjäytymisen tila on olemassa, täytyy nuoren elämäntilanteessa täyttyä monta ehtoa. Syrjäytyneisyydestä voidaan puhua, kun yksilön elämäntilanteessa on tapahtunut negatiivinen muutos tai muutoksen jälkeinen tila, joka on johtanut ulosajautumiseen yhteiskunnan keskeisiltä toiminta-alueilta. Ongelmien kasautuessa ja pitkittyessä, niitä ei voi enää hallita. Yhteisön ja yksilön välille syntyy ristiriita, sillä normijärjestelmää vastaan toimiminen ei ole hyväksyttävää. Kun nämä vaiheet ovat edenneet pahimpaan mahdolliseen tilanteeseen, on tuloksena elämänhallinnan kadottaminen ja elämästä vieraantumisen kokeminen. Jos näistä edellä mainituista ehdoista täyttyy yksi, voidaan asettaa kyseenalaiseksi, onko silloin kyse syrjäyntymisestä. Kaikilla syrjäytymisvaaraan joutuneilla nuorilla on aina mahdollisuus *selviytymiseen*. (Lämsä 1999. 54- 55.)

Monille nuorille on vaikeaa tehdä ratkaisuja peruskoulun jälkeisestä suunnasta. Tämä on erityisen vaikeaa silloin, jos kodista ja koulusta ei osata tukea nuorta. Pelkän perusasteen koulutuksen avulla mahdollisuudet työllistymiseen ovat heikot. Tämän

vuoksi peruskoulutuksen varassa oleva nuori on vaarassa syrjäytyä. Riski syrjäytymiseen on kolminkertainen verrattuna ammatillisen keskiasteen koulutuksen saaneisiin. Niitä nuoria, jotka ovat jääneet yhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle, on vaikea tavoittaa myöhemmin. Jos työmarkkinoilta syrjäytyy, ovat kustannukset huimia niin inhimillisesti kuin yhteiskunnallisestikin. Suomessa nuorten syrjäytymisestä aiheutuvat kulut ovat miljardiluokkaa. Yhtä syrjäytynyttä nuorta kohtaan oletusarvo kustannuksista, kunnes hän täyttää 60 vuotta, on runsaat 1 miljoonaa euroa. (Laaksola 2011, 3.)

Opintojen jatkaminen ammattikoulussa, lukiossa tai perusopetuksen lisäopetuksessa pitäisi olla mahdollista jokaiselle nuorelle. Nuoren yhteiskuntatakuun avulla jokaiselle peruskoulun päättäneelle tarjottaisiin jatkokoulutuspaikkaa. Hallituksessa mietitään nyt tämän uuden toimintamuodon käynnistämistä vuoden 2013 alussa. Koulutustakuun avulla ei syntyisi syrjäytyneiden luokkaa, joka voi ajautua sosiaalisesti huono-osaiselle elämän uralle. Jotta koulutustakuu toimisi, olisi järjestettävä uudeen oppilaanohjaus, terveydenhoitajan, psykologin ja koulukuraattorin palvelut. Myös erityisopettajan tuki suunniteltaisiin uudella tavalla. Näiden nuorta tukevien ammattilaisen avulla pyritään siihen, että nuori oivaltaa koulutuksen merkityksen ja motivoituu koulutukseen. Koulutustakuu ei olisi yhteiskunnalle kallis ratkaisu. Osassa Suomen kunnista jo nyt on koko ikäluokka ”sijoitettuna” ilman merkittävää rahallista panostamista. (Laaksola 2011, 3.)

3 TYÖPAJATOIMINNAN MÄÄRITTELYÄ

Työpaja on paikka, sosiaalinen yhteisö, joka tarjoaa eri-ikäisille, yksilöllistä tukea tarvitseville asiakkaille mahdollisuuden saada tukea arjenhallinnan eri osa-alueisiin. Samalla heillä on mahdollisuuden saada työkokemusta. Työpajassa pyritään parantamaan henkilöiden valmiuksia hakea erilaisiin koulutuksiin, työharjoittelupaikkoihin tai suoraan työhön. Työpajojen asiakkaina ovat työkokemusta tarvitsevat nuoret ja ne nuoret, joiden koulunkäynti ja opinnot ovat keskeytyneet. Työpajoilla on myös nuo-

ria, joiden toimintakyky on voinut heikentyä esimerkiksi mielenterveydellisten ongelmien vuoksi. Työpajoilla saavat ohjausta ja tukea ne aikuiset, joilla ei ole tarvittavaa ammattitaitoa avoimille työmarkkinoille. Heillä voi olla myös tarvetta päihdekuntoutukseen. Monille maahanmuuttajille, joiden kielitaito on vielä heikko, työpaja tarjoaa mahdollisuuden saada kokemusta eri alojen töistä. (Välimaa 2006, 9.)

Nykyisessä muodossaan työpajatoiminta on elänyt jo yli kaksi vuosikymmentä. Sen toiminta on muuttunut yhteiskunnallisten tilanteiden mukana. Työpajat ovat säilyttäneet elinvoimaisuutensa, sillä yhteiskunnassa tarvitaan heikossa koulutus- ja työmarkkina asemassa olevia henkilöitä varten paikkoja, joissa voi saada kokemusta eri alojen töistä ja samalla saada tukea elämänhallintaa. Työpajoilla henkilö, asiakas on määräaikaikaisessa työsuhteessa, työharjoittelussa, oppisopimuskoulutuksessa tai monissa kuntouttavan työtoiminnan eri muodoissa. Työpajat saavat rahoitusta työvoimaja opetusministeriöstä, Euroopan Sosiaalirahastosta, Raha-automaattiyhdistykseltä ja kunnilta. Työpajoilla toiminta on usein projektimuotoista, 1-2 vuotta kerrallaan. Tämä lyhyt aikaisuus saa aikaan sen että projektien pitkäjänteinen kehittäminen on vaikeaa. (Marniemi, Pekkala & Virtanen 2004, 6.)

3.1 Pajatoiminnan alkuaskeleita

Ensimmäinen työpaja perustettiin Suomeen vuonna 1983. Sen perustajana toimi Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus. Toiminnan alkaessa pajatoiminnan avulla haettiin uusia ratkaisuja nuorison syrjäytymiseen koulutuksesta ja työelämästä. Pajatoiminnan kohderyhmänä olivat ammattikouluttamattomat nuoret ja työttömät. (Marniemi & kump.2004, 6.)

Työpajoissa oli mahdollista luoda uudenlaisia mahdollisuuksia nuorisotyön menetelmien ja työhallinnon tavoitteiden yhdistämiselle. Työpajoilla oli tarvetta lähinnä suurimmissa kaupungeissa ja 1990-luvun alun jälkeen pajatoiminta laajeni. Pilottityöpajoista saatiin hyviä kokemuksia ja ne olivat onnistuneet hyvin tavoitteissaan. 1990-luvun vaihteen lama oli suotuisaa aikaa työpajatoiminnan laajenemiselle. La-

man aikana syntyi valtakunnallista verkottumista ja alueellinen yhteistyö alkoi kehittyä. (Marniemi & kump.2004, 7.)

3.2 Pajatoiminnan asema yhteiskunnassa vakiintuu

Laman myötä Suomeen perustettiin kiihtyvällä vauhdilla uusia työpajaprojekteja. Vuonna 1995 Suomessa alkoi ensimmäinen ESR eli Euroopan Sosiaalirahaston rakennerahastokausi. ESR:n kautta kunnat saivat helpotusta rahoituksien myötä työpajatoiminnan ylläpitämiseen. Työttömyys laski tällöin nuorten osalta. Myös kokonaisyöttömyys laski, mutta vastaavasti pitkäaikaistyöttömien aikuisten osuus oli lähtenyt nousuun. Samalla pajoille tuli uusi, haasteellisten asiakkaiden ryhmä.

Pajojen yhteistyökumppaneina olivat usein paikalliset sosiaalitoimistot. Pitkäaikaistyöttömien aikuisten kohderyhmä edellytti uusien ohjausmenetelmien kehittämistä. Vuosina 1995 -1999 työpajojen tärkein painopiste oli nuorten hätäaputyöllistäminen. Toinen ESR- rakennerahastokausi alkoi vuonna 1998 ja silloin jo valtaosassa Suomen noin 350 työpajasta järjesti toimintaa nuorille. Nuorisotyöttömyys oli edelleen laskusuunnassa, mutta uusi asiakasryhmä oli syntynyt pitkäaikaistyöttömien rinnalle, koulupudokkaiden ryhmä. Koulupudokkaiden osuus lisääntyi huomattavasti vuoteen 2000 mennessä. Samanaikaisesti otettiin käyttöön tapa puhua pelkästään työpajatoiminnasta, nuorten työpajatoimintaa ei enää mainittu omana pajanaan. Työpajoilla annetun ohjauksen rinnalla alettiin käyttää sanaa valmennus. Valmennuksella tarkoitettiin pidempiaikaista prosessia, jonka avulla pyrittiin auttamaan ja edistämään tehokkaammin asiakkaiden yksilökohtaisia päämääriä. (Marniemi & kump.2004, 7-8.)

3.3 Työpajatoiminnan merkitys

Työpajatoiminnan tulee pystyä tarjoamaan yksilöllisiä palveluja kaikille niille asiakkaille, jotka syystä tai toisesta tavallaan tippuvat perustason palveluiden läpi. Työpajatoiminta sijoittuu yhteiskunnan palvelurakenteissa perus- ja erityistason palveluiden väliin. Jotta pajatoiminnalla pystytään vastaamaan näihin haasteisiin, niiden pitää tehdä yhteistyötä ja kehittyä sekä paikallisesti, alueellisesti että myös valtakunnallisesti. Yhteiskunnan haasteisiin vastaaminen vaatii työpajatoiminnalta kyvykkyyttä

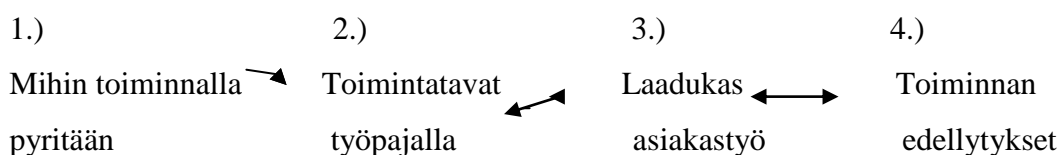
kehittää nopeastikin omaa toimintaansa. Nuorten työllistyminen on parantunut 2000-luvulla, mutta ongelmallisia ovat ne nuoret, joilla on vaikeuksia kouluttautua ja suorittaa opinnot loppuun ja sen jälkeen työllistyä. Työpajojen ohjaajat, valmentajat, ovat myös uusien haasteiden edessä. Heiltä vaaditaan vankkoja työvalmennuksen tieto-taitoja. Pajojen perustehtävä on muuttunut suuresti 1990-luvun laman jälkeen. Tällöin pajoilla oli tärkeä hätäaputyöllistäjän asema. 2000-luvulla korostuu yhä laajemmin työssä oppimisen tukeminen ja psykososiaalisten valmiuksien edistäminen. Organisaatioiden ohjaajilta ja valmentajilta edellytetään valmiuksia toimia muiden toimintaympäristön sidosryhmien kanssa. (Marniemi & kump.2004, 8.)

Työpajatoiminta on vakiinnuttanut asemansa Suomessa viimeisen 20 vuoden aikana. Työpajatoiminta on merkityksellistä ja sen keskeisenä tavoitteena on valmentautujien eli asiakkaiden elämänhallinnan ja työvalmiuksien parantaminen. Kun puhutaan yksilön sosiaalisesta vahvistamisesta tai syrjäytymisen ehkäisemisestä, on työpaja lähes poikkeuksetta ainoa yhteisöllinen väline, jonka avulla kunnissa on mahdollista toimia tehokkaasti näiden päämäärien suuntaisesti. Keskusteltaessa työpajatoiminnasta, mainitaan usein *sosiaalinen työllistyminen*. Tämä on yleiskäsite prosesseille, joiden tavoitteena ovat kaikkien pajalla työskentelevien asiakkaiden kokonaisvaltainen tukeminen ja heidän kiinnittämisenä työelämään. Työpajoilla siis toteutuu mahdollisuus saada tukea yksilö- ja työvalmennuksen keinoin. Työskentelyn avulla on mahdollisuus päästä työllistymispolulle tai löytää oma uusi ammatti, jolloin työpajalla asiakasta ohjataan koulutukseen hakeutumisessa. (Marniemi & kump.2004, 9.)

Sosiaalinen työllistymien voidaan nähdä eri näkökulmista. Ammattitaitoiset työnhakijat, jotka ovat tällä hetkellä tilapäisesti työttöminä, ovat työpajojen *tukityöllistettyjä*. Jos asiakkaalla on puutteellisia työtaitoja ja – valmiuksia, hän on *valmennettavan vaiheen* asiakas. *Kuntouttavassa vaiheessa* asiakkaat osallistuvat työvalmennukseen. Heillä voi olla esimerkiksi mielenterveydellisiä ongelmia ja he kuuluvat kuntouttavan työtoiminnan lain (189/2001) piiriin. Työpajalla voi olla myös niin sanottu *starttivaihe*, jolloin on mahdollista kartoittaa työssä suoriutumista ja kuntouttaa asiakasta asteittain, vähitellen kohti muita toimintamuotoja. (Marniemi & kump.2004, 9-10.)

Keväällä 2002 Valtakunnallinen työpajayhdistys ja työpajojen nykytilanteen arvioimiseksi ja kehittämiseksi perustettiin PAKE-projekti. Tämän projektin kautta lähet-

tiin kyselyt 274 työpajalle. Kyselyyn vastausprosentti jäi alhaiseksi (38.7 %). Lähetettyjen kyselyjen avulla kartoitettiin palvelu- ja asiakasrakenteiden sisältöä. Työpajoilla koettiin tärkeäksi pyrkiä vastaamaan toiminnalla muuttuviin paikallisiin tarpeisiin. Työpajatoiminnalle oli tunnusomaista valmennuksellisuus, kuntoutus ja esimerkiksi ehkäisevä päihdetyö. Perustavoitteina työpajatoiminnassa nähtiin neljä strategista kohdetta: 1.)Vaikuttavuusnäkökulman avulla mietitään, mihin toiminnalla pyritään. 2.)Prosessinäkökulman kautta pohditaan mitä tehdään ja millä tavalla ja mitä on aina otettava huomioon toiminnassa. 3.)Seuraava näkökulma on pohtia miten laadukkaasti tehdään asiakastyötä. 4.) Viimeisenä tärkeänä kohteena on pajatoiminnasta vastaava henkilöstö ja se millaista ammatillista osaamista heillä on. (Marniemi & kump.2004, 10, 16.)



Kuvio 2. Työpajatoiminnan perustavoitteita. (Marniemi & kump.2004, 10,16.)

Tämän kuvion avulla selvennetään sitä että tavoitteet toiminnassa vaikuttavat valittaviin toimintatapoihin ja menetelmiin, joita työpajalla käytetään. Laadukas asiakastyö syntyy ammattimaisen ohjauksen avulla ja vaikuttaa suoraan toiminnan laatuun. Toiminnan kehittyminen ja edellytykset toiminnan laadukkaaseen kehittämiseen ovat mahdollisia pätevien työntekijöiden avulla. (Marniemi & kump.2004, 10,16.)

3.4 Työpajatoiminnan kehittämismahdollisuudet

Tällä hetkellä kukaan ei osaa, eikä pysty ennustamaan varmasti, miten käynnissä oleva kunta- ja palvelurakennemuutos tulee vaikuttamaan työpajojen toimintaa. Kuntien kokoa pyritään kasvattamaan ja seutukunnallista yhteistyötä palveluiden järjestämisessä pyritään lisäämään. Suomessa julkinen sektori on laajassa muutostilas-

sa. Vuosien varrella työpajatoiminta on vakiinnuttanut asemansa sosiaalisen työllistämisen toimialalla. (Välimaa 2006, 66.)

Valmennuspalveluilla tulee aina olemaan kysyntää, mutta tulevaisuudessa palveluiden tuottaminen ja hankkiminen saattaa muuttua huomattavasti tämän hetkisestä. Jotta työpajat selviävät toimintaympäristössä tapahtuvista muutoksista, niiden pitää muuttua palvelurakenteiden tarpeiden mukana ja ryhtyä kehittämään omaa toimintaansa. Todennäköistä on, että monessa kunnassa voi vaihtoehtona olla *tilaaja-tuottaja – malli*. Tämän mallin mukaan kunnat pystyvät jatkossakin tuottamaan itse omia palveluitaan. Monilla alueilla tapahtuu kuitenkin niin, että palvelut tullaan ostamaan tarjouskilpailun perusteella joko kunnallisilta tai sitten yksityisiltä toimijoilta. Muutos palvelurakenteissa tulee vaikuttamaan myös työpajoihin. (Välimaa 2006, 67.)

Jos *tilaaja-tuottaja-malli* siirtyy työpajatoimintaan, se tarkoittaa käytännössä suurta tarvetta oman toiminnan kehittämiseksi. Työpajasta tulee palvelun tuottaja. Se määrittelee oman toimintansa sisällön ja vastaa kaikkien tuotettujen palveluiden laadusta. Työpajojen vastuulle jää myös tarpeellisten resurssien varaaminen palvelun tuottamiseen. Tällaisessa mallissa toimiminen edellyttäisi siis kaikkien omien palvelutuotteiden tuotteistamista. Tällä hetkellä tällainen tapa toimia on vielä hyvin tuore työpajoilla. (Välimaa 2006, 67.)

Työpajatoiminnan avulla nuoren mahdollisuudet päästä koulutukseen parantuvat. Samoin onnistumisia tapahtuu koulun loppuun suorittamisessa tai pääsynä avoimille työmarkkinoille. Työpajatoiminnalla on nuoren elämänhallintataitoja parantava merkitys ja näiden taitojen edistymistä arvioidaan yksilöllisesti, sovitun määräajan puitteissa. Työpäivän aikana nuori tekee työtä omien edellytystensä mukaisesti. Toiminnalla pyritään työvalmiuksien ja elämänhallintataitojen parantamiseen. Työpajalla työskennellään moni ammatillisesti. Työpajalla voidaan toteuttaa yksilö- ja työvalmennusosaamista ja työpaja kuuluu osaan laajempaa moni ammatillista verkostoa. Työpajajakson vaikuttavuutta voidaan arvioida pajajakson aikana, puoli vuotta sen jälkeen ja vuosi pajajakson jälkeen. Samalla voidaan seurata, onko nuori sijoittunut joko koulutukseen, työhön, muuhun ohjattuun toimintaan tai työttömäksi. (Opetusministeriö 2006, 2.)

4 KESKEINEN LAINSÄÄDÄNTÖ

Kunnan tehtävänä on kuntouttavasta työtoiminnasta asetetun lain mukaan vastata tästä tehtävästä. Kunnilla on mahdollisuus järjestää työtoiminta itse tai sopia järjestelyistä laissa mainittujen muiden tahojen kanssa. Kuntouttavaa työtoimintaa on järjestettävä silloin, jos henkilölle ei ole tehty työllistymistä edistäviä toimenpiteitä tai hänelle ei ole ollut tarjottavissa työtä. Aikaa aktivointisuunnitelman laadinnan jälkeen on 3 kuukautta ja tämän jälkeen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asiakkaan työllistymisprosessin edistämiseksi. Kuntouttava työtoiminta voi olla juuri tällainen tärkeä, ensimmäinen vaihe. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001).

Kunnan pitää aina arvioida, onko asiakkaalla sellaisia työ- tai toimintakyvyn rajoituksia, jotka estävät hänen osallistumisensa kuntouttavaan työtoimintaan. Jos rajoituksia ilmenee, asiakkaan suunnitelmaan tulee sisältyä sosiaali-, terveys-, ja kuntoutuspalveluja. Näiden palvelujen avulla pyritään parantamaan asiakkaan mahdollisuuksia osallistua myöhemmin kuntouttavaan työtoimintaan tai muuhun työllistymistä edistävään toimintaan. Kuntouttavan työtoiminnan aikana henkilön toiminta- ja työkyvyn vahvistaminen ja arviointi on tärkeää. Mikäli henkilö tarvitsee terveydenhoito-, päihde-, tai mielenterveyspalveluja, ne tulee liittää osaksi kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntouttavaan työtoimintaan viikon aikana sisältyvät osallistumispäivät ovat joustavia. Tällöin esimerkiksi lääkinnälliseen kuntoutukseen osallistuminen on mahdollista. Tällaisella toiminnalla on myös syrjäytymistä ehkäisevä merkitys. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2010, 3-4.)

Erilaisia toimintapaikkoja ja tehtäviä tarvitaan, sillä asiakkailla on erilaisia valmiuksia. Erityisen suuri merkitys on ohjaavan henkilökunnan asiantuntemuksella. Yhteydet kunnan muiden hallintokuntien kanssa ovat merkityksellisiä, kun uusia, mielekkäitä työtoimintapaikkoja pyritään luomaan. Tällä hetkellä kuntouttavia työpaikkoja on liian vähän tarpeeseen nähden. Kuntouttava työtoiminta myös aloitetaan usein lii-

an myöhään ja tarve toiminnan varhentamiseen on ilmeinen. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 2010, 4.)

4.1 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta

”Tässä laissa säädetään toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla sekä edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja muuhun työhallinnon tarjoamaan työllistymistä edistävään toimenpiteeseen. Laissa säädetään myös toimenpiteisiin osallistuvan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista.” Laki kuntouttavasta työtoiminnasta astui voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

Kuntouttavasta työtoiminnasta puhuttaessa tarkoitetaan toimintaa, jonka kunta on järjestänyt. Toiminnan avulla on tarkoitus parantaa elämäntilannetta. Samalla pyritään luomaan edellytyksiä työllistyä. Henkilön taloudellinen tilanne pyritään varmistamaan *toimeentulotuella* (laki 1412/1997) ja *työmarkkinatuella* (laki 1542/1993).

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla henkilöllä maksetaan päiväkohtaista korvausta. Tämän päiväkohtaisen korvauksen mahdollistaa *ylläpitolaki* (laki 763/1990). Lain 17 § määrittää työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen ja siitä maksettavan korvauksen. Päiväkohtainen korvaus eli *toimintaraha* ja *matkakorvaus* kuuluvat myös kuntouttavan työtoiminnan lain piiriin. Kuntouttavasta työtoiminnasta aiheutuu kustannuksia. Näitä kustannuksia korvataan *valtion korvauksella* kunnille työllisyysmäärärahoista. Kuntouttava työtoiminta on *työllistymistä edistävä toimenpide* ja se on tarkoitettu henkilölle, jonka työtoimintapaikka määräytyy henkilön *kotikunnan* mukaan. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

Kuntouttavan työtoiminnan kesto vaihtelee 3-24 kuukauden mittaisena jaksona. Viikossa on oltava vähintään yksi osallistumispäivä ja enintään niitä saa olla viisi. Minimikesto yhdelle päivälle on 4 tuntia. Kuntouttavalla työtoiminnalla on rajoituksia

myös vuosittaisten työtoimintapäivien suhteen. Yhden vuoden aikana osallistumispäiviä voi olla enintään 230 päivää. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

Pitkään työttömänä olleelle, alle 25-vuotiaille henkilöille, jotka saavat toimeentulotukea ja työmarkkinatukea, tehdään *aktivointisuunnitelma*. Tässä suunnitelmassa mietitään henkilön edellytyksiä työllistyä. Samalla mietitään keinoja henkilön elämänhallinnan edistämiseksi. Aktivointisuunnitelman laativat yhdessä henkilön kanssa työvoimatoimiston ja kunnan edustaja. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

Aktivointisuunnitelmaan kirjataan tiedot henkilön työurasta ja aiemmasta koulutuksesta. Jos henkilö on aiemmin osallistunut työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin, niiden vaikuttavuutta arvioidaan aktivointisuunnitelmassa. Samoin arvioidaan aiempia työnhakusuunnitelmia ja niiden mahdollista toteutumista. Kun suunnitelma on valmis, sen allekirjoittavat kunnan ja työvoimatoimiston edustajat sekä henkilö itse. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 198/2001.)

Aktivointisuunnitelma säilytetään työvoimapalvelujen henkilökisterissä sekä sosiaalihuollon henkilökisterissä. Sen tiedot ovat salassa pidettäviä, mutta välttämättömiä tietoja voidaan välittää näiden tahojen kesken. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

4.2 Nuorisolaki ja etsivä nuorisotyö

Nuorisolain käsittely tässä työssä on keskeistä. Laki määrittelee näiden, alle 29-vuotiaiden nuorten kuulumisen kuntouttavan työpajatoiminnan piiriin. Etsivän nuorisotyön asema on olennainen, jotta apua tarvitsevat nuoret tavoitettaisiin riittävän varhain ja heidät saataisiin sitoutumaan tähän toimintaan. Eri tahojen välinen yhteistyö on tärkeää. Tärkeitä ovat kaikki ne menetelmät, joiden avulla nuorta on mahdollista motivoida.

Nuorisolaki astui voimaan 27.1.2006. Lain tavoite on edistää ja tukea nuoren itsenäistymistä ja kasvua. Tavoitteena on nuorten sosiaalistumisen vahvistaminen, aktiivisen kansalaisuuden edistäminen ja nuoren elin- ja kasvuolojen parantaminen. Lain lähtökohdiksi ovat asetettu muun muassa yhdenvertaisuus, tasa-arvo, yhteisvastuu, yhteisöllisyys, terveet elämäntavat, elämän kunnioittaminen, kansainvälisyys ja monikulttuurisuus, sekä ympäristön kunnioittaminen. Tässä laissa nuorilla tarkoitetaan kaikkia alle 29-vuotiaita, aktiivisia kansalaisia, joille kohdennetaan toimenpiteitä elämänvahvistamiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.)

Nuorisolaissa on määritelty tarkoin, millaista monialaisen yhteistyön kuuluu olla. Kaikissa kunnissa pitäisi olla nuorten ohjaus- ja palveluverkosto. Tähän verkostoon kuuluvat edustajat opetus-, terveys-, sosiaali- ja nuorisotoimesta. Poliisi- ja työhallinnosta tähän verkostoon kuuluvat omat edustajat. Verkostossa käsitellään yleisiä asioita, ei yksittäisen nuoren asioita. Ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on nuorten tilanteen arvioiden niiden tietojen pohjalta, joita on koottu nuorten kasvu- ja elinoloista. Nuorille kohdennettuihin palveluihin pyritään luomaan palveluiden riittävyyttä, saavutettavuutta ja laadukkuutta. Menettelytavat palveluista toiseen siirtymiselle pyritään tekemään yhteisiksi ja selkeiksi. Kaikki suunnitelmat nuorten palvelujen kehittämiseksi tähtäävät siihen, että menettelytavat eri viranomaisien kesken olisivat yhtenevät. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.)

Etsivän nuorisotyön avulla pyritään tavoittamaan avun tarpeessa olevia nuoria. Heitä pyritään auttamaan ja ohjaamaan sellaisten palvelujen piiriin, joiden avulla itsenäistyminen ja pääsy työmarkkinoille tai koulutuksen piiriin mahdollistuu. Jokainen kunta nimeää etsivän nuorisotyön toimeenpanosta vastaavan henkilön. Tämän työtehtävän vastaan ottavalla henkilöllä pitää olla riittävä koulutus ja kokemus työstä nuorten kanssa. Kunta voi järjestää itsenäisesti tai yhdessä toisen kunnan kanssa etsivään nuorisotyöhön liittyvät palvelut. Palvelut voidaan hankkia myös yksityiseltä yhteisöltä. Tällöin kunta vastaa siitä, että palvelut on järjestetty tämän lain mukaisesti. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.)

Etsivä nuorisotyö käynnistyi vuonna 2008 kokeiluluontoisesti. Laissa etsivä nuorisotyö vakiinnutti asemansa vuonna 2011. Panostusta tähän työhön on lisätty huomattavasti. (Häggman 2011, 7-8.)

Etsivä nuorisotyö on määritelty nuorisolain 7 b §:ssä. Tänä vuonna valtionapua myönnettiin 223 kunnalle. Noin 30 000 € avulla, yhtä kuntaa kohden, on tarkoitus auttaa niitä alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella. Nämä nuoret tarvitsevat tukea tavoittaakseen julkisen sektorin palveluja. He ovat myös niitä nuoria, jotka ovat vaarassa syrjäytyä. Nyt kuitenkin hallitus on esittänyt etsivään nuorisotyöhön suunnattujen määrärahojen rajua leikkausta vuodelle 2012. (Häggman 2011,4- 5.)

Etsivä nuorisotyö on varhaista puuttumista, jolla pyritään ehkäisemään nuorten ulkopuolisuutta ja syrjäytymiskehitystä. Valtoin tarkastusvirasto on laskenut, että ulkopuoliseksi jäänyt nuori voi tulla maksamaan yhteiskunnalle elinkaarensa aikana 1 miljoona euroa. Tähän summaan voidaan lisätä vielä yhteiskunnan saamatta jääneet tulot esimerkiksi verojen muodossa. (Häggman 2011, 4.)

Etsivä nuorisotyötyö kuuluu sosiaalisen vahvistamisen keskeisiin toimenpiteisiin, jonka vastuu kuuluu nuorisotoimelle. Tilastokeskuksen mukaan, laskennallisesti voidaan todeta, että työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria (alle 25-vuotiaita) oli vuonna 2010 50 000 – 90 000 nuorta. Lukumäärän suuri vaihtelu johtuu siitä, käytetäänkö laskennallisena kertoimena 0.5 vai 1.5. Tämä luku kerrottuna työttömäksi ilmoittautuneiden määrällä antaa summaksi tilaston ala- tai ylärajan. (Häggman 2001, 6.)

Etsivään nuorisotyöhön liittyy paljon haasteita. Monilla nuorilla on epärealistisia odotuksia työelämästä. Toiveena on päästä nopeasti hyvin palkattuun työhön. Usein heikommin palkatut työt torjutaan ja mieluummin jääetään kotiin. Kotoa näitä nuoria voi olla vaikeaa tavoittaa. Usein mukaan voi tulla myös päihteiden käyttöä. Vähitellen voi käydä niin, että vapaa-ajan saama merkitysarvo kohoaa liian suureksi. Toimeentulotuen laskeminen ei ole niin merkityksellinen, että nuori saataisiin motivoitumaan vaikkapa opintojen jatkamiseen. Monilla nuorilla on lisäksi koulutuskieltei-

nen asenne. Koulunkäyntiin on voinut liittyä oppimisvaikeuksia, koulukiusaamista ja kynnys aloittaa opinnot uudelleen on suuri. Etsivässä nuorisotyössä nuori pyritään tavoittamaan millä tavalla tahansa. myös kotikäynnit ovat mahdollisia, jos yhteydenottoopyyntöihin ei saada vastausta. Etsivän nuorisotyön merkitys on suuri, jotta nuoret eivät joutuisi vaaraan syrjäytyä. Nuorten työpaja on usein erittäin tärkeä tällaiselle nuorelle. Työpajalla hänen on mahdollista saada ohjausta, neuvonta ja tukea. (Yltesvi-Helin, 2011.)

5 VERTE OY:N TYÖPAJATOIMINTA

Nokian kaupungin perusturvakeskus ja Verte Oy vastaavat yhdessä työpajojen ylläpidosta yhteistyösopimuksen pohjalta. Verte Oy on julkisomisteinen kehitysyritys. Sen toiminta-ajatuksena on sekä alueellinen että seudullinen yritystoiminta. Yhtiö pyrkii työpaikkojen kasvun edistämiseen ja erilaisten yritysten toimintaedellytysten muodostamiseen. Yhtiön merkittävin omistaja on Nokian kaupunki. Muita omistajia ovat Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, Tampereen kaupunki ja Viheraluerakentajat ry. Verte Oy:n työpajoja ovat: puutyöpaja, ulko- ja viheraluetöiden työpaja, kädentaitojen työpaja ja taide- ja kulttuurityöpaja. Asiakkaiden sosiaalinen tuki ja asiakasohjaus kuuluvat perusturvakeskukselle. Verte Oy vastaa puolestaan työpajojen työnohjauksesta ja siihen liitetystä työllistymisestä edistävistä toimenpiteistä. (Nokian kaupungin www-sivut 2011.)

5.1 Nuorten taide- ja kulttuuripajan ympäristö

Nuorten taide- ja kulttuuripajan toiminta käynnistyi Pitkäniemen alueella helmikuussa 2010.

Pitkäniemi sijaitsee luonnonkauniilla alueella Pirkanmaalla. Nuorten taide- ja kulttuuripajan tiloina toimii entinen puutyöpajana toiminut verstarsrakennus. Pajatoiminnan alkaessa verstaas oli huonokuntoinen. Tarvittava pintaremontti toteutettiin yhdessä pajan asiakkaiden kanssa. Aikaa tilojen remontointiin ei ollut, vaan sekä korjaustyöt että pajatoiminta käynnistettiin samanaikaisesti. (Yltevesi-Helin, 2011.)

Nuorten taide- ja kulttuuripajalla on käytössään tilava rakennus, jossa on sekä yhteistä toimintatilaa, että kaksi erillistä huonetta, joista toinen toimii pajan ohjaajan toimistotilana. Pajan asiakkailta on käytössään pienehkö keittiö, jossa on mahdollisuus säilyttää eväitä, keittää kahvia tai teetä ja käyttää mikroaaltouunia. Keittiö on pienestä koostaan huolimatta viihtyisä ja valoisa. Jokainen pajalainen huolehtii käyttämiesä astioiden tiskauksesta. Kahvia voi halutessaan keittää kuka tahansa. Nuoret kysyvät aina toisiltaan, minkä verran kahvia kunakin aamuna keitetään ja keittiössä on aistittavissa selkeää yhteisöllisyyttä. Nuorilla on pajalla oma, tärkeä ryhmänsä. (Yltevesi-Helin, 2011.)

Työpajalla yhteisissä tiloissa on suuria pöytäryhmiä, joiden ääressä voi askarrella, ommella, tehdä vaikkapa kipsitöitä. Myös kangaspuut ovat aktiivisessa käytössä. Suurista ikkunoista avautuu kaunis maisema Pitkäniemen alueelle ja pajan asiakkaiden käytössä on sisäpihaan aukeava terassi. Kaikki hyllyt ovat avohyllyjä, joten materiaalit ovat selkeästi esillä ja kaikkien hyödynnettävissä. Siisteys ja tavaroiden säilyttäminen omilla paikoillaan on kaikille kuuluva vastuualue. Jokainen huolehtii oman työpisteensä siisteydestä. Yhteisten tilojen siivous jaetaan kaikkien asiakkaiden kesken.

Pajan yhteisten tilojen seinillä on nykyisten ja entisten asiakkaiden töitä, maalauksia, piirustuksia, ”karttoja” tulevaisuuden toiveista ja haaveiden kohteista. Esillä on myös kangas- ja kudontatöitä. Pajalta on lyhyt kävelymatka alueen kolmelle muulle pajal-

le: puutyöpajalle, ulko- ja viheraluepajalle ja kädentaitojen pajalle. Pitkäniemen alueella on myös kahvilarakennus, jossa jokainen voi halutessaan asioida.

5.2 Työpajan kuntouttavat työmenetelmät

Työpäivä pajalla alkaa kello 8.30. Osa nuorista voi saapua pajalle jo kello 8.00. Työpillinen työpäivän pituus on 4 - 5 tuntia. Työpäivän aikana on kaksi lyhyttä kahvitaukoa ja yksi noin puolen tunnin pituinen ruokatauko. Ilmapiiri pajalla on kiireetön, erilaisia töitä tehdään, mutta niiden tekemiseen ei ole varattu tiukkaa tuntimäärää. Nuori vastaa itse omasta työstään, ohjaaja tukee häntä ja motivoi tarvittaessa, jotta aloitetut työt saadaan valmiiksi.

Pajalla tehdään paljon yhteistyötä muiden alueen työpajojen kanssa. Nuori voi olla työssä taide – ja kulttuuripajan lisäksi esimerkiksi puutyöpajalla yhtenä päivänä viikossa tai sopimuksen mukaan. Työpajalla on siis mahdollista hyödyntää eri pajojen erityisosaamista ja niistä on mahdollista koota jokaiselle nuorelle tavoitteita vastaava kokonaisuus. Nuori itse on keskeisessä asemassa, kun hänelle asetetaan tavoitteita ja tehdään työpajajaksoa koskeva suunnitelma. Pajojen välillä on yhteisiä toimintapäiviä ja pajojen ohjaajat suunnittelevat yhdessä toimintaa, josta olisi hyötyä kaikille asiakkaille. Yhteistoiminnassa tärkeää on virkistys ja toiminnallisuus, vaikkapa kasvimaan perustamistyöt yhdessä eri pajojen kesken. Yhdessä toimittaessa harjoitellaan samalla kanssakäymistä muiden pajalaisten kanssa.

Ideat työtehtäviin voivat tulla suoraan ohjaajalta, mutta ensisijaisesti toivotaan nuoren oma-aloitteisuutta ja omien suunnitelmien tuomista työpäiviin. Töiden lomassa käydään luontevaa keskustelua asiakkaiden ja ohjaajan välillä. Monet pajan nuoret ystäväystyvät keskenään ja viettävät myös vapaa-aikaa yhdessä. (Yltevesi-Helin, 2011.)

Toiminta näyttää usein leppoisaalta puuhailulta, mutta nopeasti on havaittavissa, että kaikella tekemisellä on kuitenkin kuntouttava tarkoitus. Mitään ei tehdä vain tekemisen vuoksi. Tarvittaessa työpajan ohjaaja perustelee yhteistyötaholle, esimerkiksi

nuoren kanssa työskentelevälle sosiaalityöntekijälle, minkä vuoksi hän on suunnitellut nuorelle juuri tietyntylaisia työtehtäviä. Samoin ohjaaja perustelee valintoja nuorelle ja hyvin usein valintoja mietitään yhdessä. Mistä työstä siis olisi nuorelle konkreettisesti hyötyä, mikä motivoisi häntä ja edistäisi taitojen kehittymistä.

Ohjaaja suunnittelee viikko-ohjelmat ja tekee etukäteisvalmistelut, tarvittavien materiaalien tilaukset ja hankinnat. Budjetti on valitettavan niukka, joten käytössä on paljon myös kierrätettyä materiaalia, esimerkiksi lakanakankaita, lasipurkkeja ja saviruukkuja.

Yleensä perjantaisin on liikuntapäivä. Monille nuorille liikkuminen luonnossa on ollut entuudestaan vierasta. Työpajalle on hankittu kiikareita ja kamera luonnon tutkimista ja dokumentointia varten. Kävelyllä lähteminen ei välttämättä motivoi, mutta kun siihen saadaan mukaan tarkoitus, on ulos lähteminen mielekkäämpää. Usein liikkumisen lomassa on luontevaa aikaa ohjaajan ja nuorten välisille keskusteluille. Liikunta on siis samalla väline toteuttaa yksilövalmennusta keskustelujen avulla.

Pitkäniemen alueen puistoissa ja metsikössä on tilaa liikkua ja havainnoida luontoa. Työpajan terassilla on lintulautta ja lähes kesyynyt orava on pajalaisille hyvin tärkeä. Lintujen ja oravien ruokintapaikasta huolehdittiin vastuullisesti ja yhdessä. Lintuja kuvattiin kameralla ja niiden liikkumista kirjattiin ylös. Jos lintulaudalle ilmestyi vieraampi ruokailija, pajalaiset etsivät tietoja lintukirjasta. Pajan arjen toiminnoista ja ympäröivästä luonnosta syntyi upea valokuvakirja, kaikkien pajalaisten yhteisen projektin tuloksena.

Ohjaajan antama palaute on selvästi hyvin tärkeää nuorelle. Myönteinen palaute kannustaa, mutta palautteen pitää olla myös realistista. Toisinaan ohjaaja edellyttää kaikkien osallistumista esimerkiksi yhteistoiminnallisiin tapahtumiin, jotta syntyy uskallus osallistua myös suuremman ryhmän tapahtumiin. Tällainen tapahtuma voi olla vaikkapa letunpaisto ja herkuttelu puutyöpajalla. Sosiaalinen kuntoutuminen on monille tärkeää, koska takana voi olla pitkäkin aika ”vain” kotona.

Hyvin monet pajan työmenetelmistä kehittävät silmän ja käden yhteistoimintaa ja hienomotoriikkaa. Selvästi tärkeää on ryhmässä toimiminen ja ystävyysuhteet pa-

jalla. Nuoret kertovat toisilleen kuulumisiaan ja monesti heitä yhdistävät samantapaiset elämäntilanteet. Kun huomaa, että toisilla nuorilla on vastaavanlaisia pulmia, omat ongelmat eivät ehkä tunnukaan enää niin suurilta.

Pajalla työpäivien pituus ja määrä on suhteutettu nuoren kykyjen ja tarpeiden mukaan. Pajalla ei siis työskennellä kahdeksaa tuntia päivässä, viitenä päivässä viikossa. Aamuisin lähteminen pajalle vaikkapa kolmena päivänä viikossa antaa nuoren viikolle sisältöä ja opettaa hänelle vastuullisuutta ja arjen hallintaa. Poissaoloista on aina ilmoitettava ohjaajalle välittömästi.

6 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Harjoittelujakso nuorten taide- ja kulttuuripajalla oli hyvin mielenkiintoinen. Monet havainnoimani asiat ja työtavat herättivät mielessäni kysymyksiä. Moniin asioihin olisi ollut mahdollista perehtyä ja pohdin tarkoin, mihin kysymyksiin erityisesti haluaisin saada vastauksia. Kysymykset pyrin muotoilemaan niin, että saisin mahdollisimman kattavasti tietoa minua kiinnostavista asioista. Halusin saatujen tietojen olevan merkityksellisiä, sellaisia joiden avulla kuultaisiin nuorten omat ajatukset.

Tutkimuskysymykset olivat: 1.) Mikä sinulle on tärkeää tällä pajalla työskentelyssä?
2.) Miten arki työpajalla on auttanut sinua arjen hallinnassa ja kuntoutumisessa? ja
3.) Miten näet oman tulevaisuutesi tämän työpajajakson jälkeen?

7 TUTKIMUSMENETELMÄN KUVAUSTA JA AINEISTON ANALYYSIÄ

Tutkimusmenetelmäksi valitsin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Valinta oli selkeä, sillä menetelmän avulla kuvataan todellista elämää, mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää luonnehditaan joustavaksi, realistiseksi ja pehmeäksi, joten se oli tällä aiheelle sopiva menetelmä. Tämän tutkimuksen avulla pyrin löytämään ja paljastamaan tosiasioita, en pelkästään todentamaan jo olemassa olevia tietoja. Tämän tutkimuksen tiedon hankinta ja aineisto koottiin todellisissa, luonnollisissa tilanteissa ja sen vuoksi neljän nuoren teemahaastattelu tuntui parhaalta vaihtoehdolta tietojen saamiseksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161,165.)

Tämä kvalitatiivinen tutkimus oli samalla neljän nuoren case study-tutkimus. Case study - tapaus tutkimukselle on tyypillistä valita joko yksittäinen tapaus tai joukko tapauksia, jotka ovat suhteessa toisiinsa. Kuten tässä tutkimuksessa, jossa kaikki nuoret ovat samalta työpajalta. Case studylle tyypillistä on aineiston kerääminen eri tapoja yhdistelemällä. Haastattelut, havainnoinnit ja tyypillisten tapahtumien kuvailu kuuluu tähän tutkimusstrategiaan. (Hirsjärvi & kump.130, 165.)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että kerättävä tieto liittyy aina ihmisten tuottamiin merkityksiin. Tiedonlähteet valitaan tarkoituksenmukaisesti ja usein valitujen joukko voi olla pieni. Tuloksetkin ovat tällöin ainutlaatuisia. Ne koskevat vain tätä, tämän hetkistä aineistoa, eikä tutkimuksella haeta suurta yleistettävyyttä. Laadullinen tutkimus ei vielä takaa tutkimuksen laadukkuutta. Tutkimusraportissa pitää perustella tarkasti, mitä on ollut tekemässä, jotta tutkimukseen saadaan konkreettisesti laatua. (Tuomi, 2007, 97- 98.)

Tässä tutkimuksessa käyttämäni teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Haastattelun aihepiiri oli tarkoin etukäteen mietitty, samoin kysymysten muoto ja järjestys. Haastattelutilanteessa haastateltava voi kuitenkin vastata kysymyksiin limittäinkin. Ensiksi kysytyyn kysymykseen voi vielä palata halutessaan haastattelun lopussakin. (Hirsjärvi, 1997, 205.)

Teemahaastattelua on luontevaa käyttää, jos tutkimuksen aihealue on arka. Tutkittavasta asiasta voi olla myös olemassa vain vähän tietoa ennestään. Tällainen tapa sopii erilaisten henkilökohtaisten kokemusten tutkimiseen ja kuvailemiseen. (Metsämurtonen, 2005, 226.)

Teemahaastattelussa voidaan huomioida haastateltavat joustavasti. Heitä kaikkia yhdistää jokin yhteinen kokemus samankaltaisista tilanteista. Tällöin haastattelu on helppoa kohdentaa tiettyihin aihepiireihin. Parhaimmillaan teemahaastattelun avulla saadaan uutta tietoa yksilön kokemuksista. Tätä tietoa voidaan käyttää käytännön työn kehittämiseksi. Saatu tieto perustuu aina henkilökohtaisiin kokemuksiin. (Hirsjärvi & Hurme. 2000,35.)

Kohdejoukon tähän teemahaastatteluun valitsin tarkoituksenmukaisesti. Olin tutustunut haastattelemiini nuoriin jo etukäteen, keskustellut paljon heidän kanssaan ja tiesin, että käytyjä keskusteluja olisi luontevaa jatkaa varsinaisen haastattelun muodossa. Tutkimussuunnitelmani muotoutui kuitenkin vielä tutkimuksen edetessä. Tapasin yllättäen juuri pajatyöskentelyn aloittaneen nuoren ja koin tutkimusta ajatellen mielenkiintoisena kuulla miten hänen vastauksena yhtyisivät tai eroaisivat jo pidemmän aikaa pajalla olleiden nuorten vastausten kanssa. Jokaisen haastatteluun osallistuneen nuoren vastaukset olivat ainutlaatuisia ja halusin tulkita haastattelujen avulla saatua aineistoa myös sen mukaisesti

Teemahaastattelun valmisteluvaihe:

Jokainen nuori allekirjoitti suostumuksensa haastattelulle. Nuorten määrä työpajalla oli haastatteluja tehtäessä pieni. Tässä työssä halusin haastatella nuorisolain piiriin kuuluvia, alle 29-vuotiaita nuoria, joten kohdejoukko kaventui entisestään. Haastateltavien nuorten kanssa sovimme, että en mainitse vastauksien kohdalla heidän ikäänsä, enkä myöskään sukupuolta. Näin jokaisen vastaajan henkilöllisyys on suojattu ja heitä ei pysty tunnistamaan.

Haastattelun suurena etuna koin että nuorella oli mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Näitä samoja vastauksia olisi ollut hyvin vaikea saada kynä-paperi-menetelmän avulla eli kyselylomakkeella. Haastattelussa oli mahdollista selventää saatavia vastauksia ja samalla syventää saatavia tietoja. Nuoren vastauksia oli helppo varmistaa ja tällöin välttiin mahdollisilta tulkinnoilta haastattelujen purku vaiheessa. Tällaisen tutkimusmenetelmän käyttäminen oli minulle merkityksellistä myös siksi, että sain nähdä koko ajan nuoren, hänen ilmeensä, eleensä. Haastateltavalla oli mahdollisuus kertoa myös niitä asioita, jotka kenties häntä puhuttivat sillä hetkellä. Myös haastattelun ajankohdan sopiminen oli helppoa. Minulla oli mahdollisuus tehdä haastatteluja harjoittelupäivieni lomassa, kesäkuun 2011 aikana, juuri silloin kun se sopi nuorelle, enkä tällöin hankaloittanut hänen työskentelyään.

Haastattelujen toteuttaminen:

Haastattelut toteutettiin työpajan ryhmähuoneessa. Siellä oli mahdollista keskustella jokaisen haastateltavan kanssa erikseen häiriöttömästi. Aikaa haastatteluihin kului 24- 46 minuuttia. Nuorten haastattelemineen sanelukonetta käyttäen oli minulle uutta opinnäytetyötä tehtäessä. Sen käyttäminen oli kuitenkin välttämätöntä ja osoittautui luontevaksi tavaksi haastattelujen tekemiseen.

Haastatteluja tehtäessä oli tärkeää huomioida konteksti- ja tilannesidonnaisuus. (Hirsjärvi & kump.201,202). Jonakin toisena päivänä nuori olisi voinut vastata eri tavoin. Pyrin haastatteluja tehtäessä rauhalliseen ilmapiiriin, etten aiheuttaisi haastatteluun tarpeettomia.

Haastattelujen sisältö:

Tiedotteessa haastateltavalle nuorelle oli kerrottu opinnäytetyöni kohde ja sen tarkoitus. Kerroin myös haastattelun luottamuksellisuudesta ja siitä miten nuorten henkilöllisyys ei tule esille. Nuorille kerroin etukäteen mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu halutessaan, milloin tahansa. Kerroin myös yleisesti kysymyksien teemoista. Kysymykset olin jakanut kolmeen eri ryhmään, sen perusteella, mitä niiden avulla halusin kuulla ja selvittää. (Liite 1)

Haastattelun kysymykset olivat seuraavat:

- 1.) Millainen on työpäiväsi pajalla?
- 2.) Millainen ilmapiiri pajalla on?
- 3.) Oletko saanut pajalla uusia ystäviä, ajatuksesi vertaistuesta??
- 4.) Miten koet pajatoiminnan auttaneen/kuntouttaneen sinua?
- 5.) Mikä on mielestäsi parasta/sinua tukevinta pajan arjessa?
- 6.) Miten suhtaudut tulevaisuuteesi, opiskelut/työllistyminen?

Kysymysten 1, 2 ja 3 avulla halusin selvittää, mikä on nuorelle tärkeää tällä pajalla työskentelyssä. Kysymysten 4 ja 5 avulla kysyin nuorilta miten toiminta pajalla on auttanut häntä arjen hallinnassa ja kuntoutumisessa. Viimeisen kysymyksen kohdalla olin erityisen kiinnostunut siitä, millaisena nuori kokee tulevaisuutensa pajajakson jälkeen ja millaisia suunnitelmia hänellä on elämässään.

Ennen haastatteluja pohdin sitä, olisiko ollut hyvä antaa nuorille etukäteen kysymyksiä luettaviksi. Päädyin kertomaan niistä vasta haastattelutilanteessa, samalla, kun nuori kirjoitti suostumuksensa haastatteluun. Tällä ratkaisulla pyrin ehkäisemään turhaa jännitystä tai etukäteisvalmisteluja. Tutkimuksen tavoitteena oli mahdollisimman luonnollinen haastattelutilanne.

Haastattelujen litterointi:

Haastatteluja aloin purkaa yksi haastattelu kerrallaan. Kuuntelin ensin nuoren kanssa käymäni keskustelun ja pohdin sen jälkeen, mikä vastauksissa oli tärkeää ja oleellista. Yritin olla avoin kaikille vastauksille, enkä vain poimivani sieltä sellaisia asioita, joihin minulla oli kenties ennakko-odotuksia. Haastattelujen kuuntelun jälkeen litteroin kysymykset yksi kerrallaan. Jätin kirjaamatta sellaisia pitkiäkin lauseita, jotka eivät liittyneet haastattelukysymyksiini. Esimerkkinä voi mainita ajatukset ja kokemukset joistakin muista työpajoista, toisilla paikkakunnilla tai koulumuistot vuosien varrelta. Jätin litteroimatta myös laajemmat pohdinnat terveydentilaan liittyvistä huolistista. Lähtökohtana oli se perusolettamus, että nuori kertoo tulevaisuudenhaaveistaan

omaan opiskeluunsa tai työllistymiseen liittyen ja mahdolliset terveydelliset rajoitteet on saatu hoidon piiriin tai sitten terveys on kaikin puolin hyvä.

Litteroitua tekstiä tuli yhteensä lähes 13 sivua. Kysymyksiä en kirjannut, vain nuorten vastaukset. Aluksi kirjoitin aivan kaiken, mutta nopeasti tulin siihen päätökseen, että vain nuorten vastaukset ovat merkityksellisiä ja tärkeitä minulle. Omien sanojeni merkitys oli nyt toisarvoista enkä käyttänyt aikaa niiden kirjoittamiseen.

Lähtökohtana oli litteroida aina yksi kysymys kerrallaan, mutta se osoittautui hankalaksi. Nuorten antamat vastaukset sopivat usein kahteen ja jopa kolmeenkin kysymääni kysymykseen. Jouduin tekemään valintoja ja asettamaan nuoren vastauksen sen kysymyksen alle, johon siinä oli eniten yhtymäkohtia. Jos esimerkiksi kysyin millainen on työpäiväsi pajalla, valitsin tähän ne vastaukset, joissa nuori mainitsi selkeästi jotakin työpäivänsä pituudesta tai työtehtävistään, eikä pohtinut vielä sisältöjä tai toiminnan vaikutuksia laajemmin.

Kysymyksistä saadut tiedot olivat limittäisiä eli yksi pitkä lause saattoi sisältää vastauksia kahteen, jopa kolmeenkin kysymääni kysymykseen. Kuten yleensä keskusteltaessa, palattiin välillä johonkin asiaan, josta jo aiemmin oli käyty keskustelua, niin kävi myös näissä nuorten haastatteluissa. Välillä nuori halusi myös vielä lisätä johonkin kysymyksen liittyvän asian, joka tuli myöhemmin mieleen. Yhtään kysymystä ei jäänyt vastauksetta.

Kaikki haastatteleman nuoret olivat haastattelutilanteessa erittäin avoimia. Mielestäni aroistakin asioista uskallettiin puhua ja koin itseni haastattelu hetkellä hyvin tarpeelliseksi, enemmän ehkä kuuntelijaksi kuin haastattelijaksi. Yllätyin siitä, miten hyvin nuoret osasivat koota kertomiaan asioita kokonaisuudeksi ja esimerkiksi jäsentää ajallisesti aiempia työ- tai opiskelukokemuksiaan. Aikaa haastatteluja tehtäessä oli myös puhua muistakin, sillä hetkellä nuorelle tärkeistä asioista, jotka liittyivät aiempiin elämänvaiheisiin, kuten lapsuuteen tai varhaisiin kouluvuosiin.

Monet nuoret halusivat keskustella omasta terveydentilastaan, koska sillä on suuri merkitys opiskeluihin ja työllistymiseen. Huoli omasta terveydentilasta ei liittynyt välttämättä mielenterveydellisiin pulmiin vaan selkeästi myös fysiologisiin pulmiin.

On tärkeää, että tulevissa suunnitelmissa opiskeluihin liittyen huomioidaan esimerkiksi eri ammattien fyysinen kuormittavuus tai mahdolliset muut rajoittavat tekijät, kuten allergiat. Monet nuoret kuvasivat tilanteita, joissa heidän fysiologisia pulmiaan oli ”vähätelty” lääkarissäkäynnin yhteydessä. Fysiologisia pulmia pidettiin nuorten mielestä lähinnä psykosomaattisina oireina. Eli pulmat mielenterveydessä aiheuttivat nuorille ”kuvitteellisia” särkyjä ja kiputiloja.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimusaineistosta nousi selvästi merkityksellisiä tuloksia. Nuorille oli tärkeää, että heidän henkilökohtaisia mielipiteitään kuultiin. Toiminnan perustutuminen yhteisiin suunnitelmiin ja töiden toteuttaminen ohjatusti nousivat esiin nuorten vastauksissa. Työpajan kiireetön ilmapiiri mahdollistaa keskustelut työn lomassa muiden nuorten kanssa ja vertaistuen kuntouttava merkitys toteutuu ilman erityisiä toimenpiteitä. Nuoret keskustelevat toistensa kanssaan heitä kiinnostavista asioissa. Monilla on vastaavanlaisia kokemuksia opiskeluun liittyvissä pulmissa ja työllistymisen vaikeuksissa. Monet nuoret pohtivat, mikä oikeastaan olisi heille mielekkäintä ja millainen ala olisi se ”oma juttu”. Työpajajaksolla on mahdollisuus miettiä omaa tulevaisuuttaan ja samalla saada vahvistusta työskentelytaitoihin. Itsetunto vahvistuu onnistumisien avulla ja arjen hallinta kokonaisuudessaan vahvistuu, kun nuoren päiviin saadaan mielekäästä sisältöä. Ilman työpajatoimintaa nuoren syrjäytymisvaaran riski kasvaisi huomattavasti. Teemahaastatteluun osallistuneilla nuorilla ei ollut tällä hetkellä tällaista huolta. Suhtautuminen tulevaisuuteen oli luottavaista ja myönteistä.

Työpajalla toiminnan pitää olla asiakasta tukevaa ja kuntouttavaa. Työtoiminnan pitää olla tuettua ja työtehtävistä pitää sopia yhdessä ohjaajan kanssa. Halusin kysyä ensimmäisenä nuorilta, **millainen heidän työpäivänsä on pajalla?** Samalla halusin selvittää, toteutuvatko nämä pajatoiminnalle asetetut tavoitteet.

Ensimmäinen haastattelemani nuori kiteytti asian näin:

”No, mä teen kaikkia niitä töitä, mitä mulle on mietitty. Ja saa täällä tehdä kaikkia omia juttuja ja jutella saa siinä samalla.” (Nuori 1)

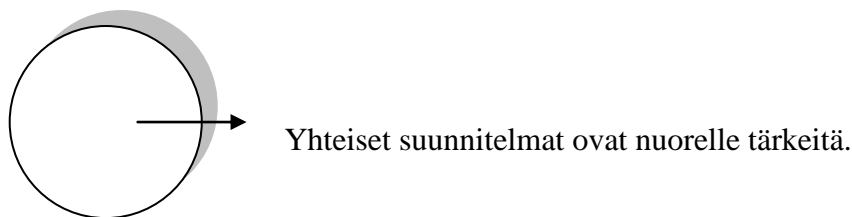
”Päivän pituutta voi aina muuttaa, kun se vaan ensin sovitaan. Sitten voi olla lyempiä viikkoja ja pidempiä viikkoja ja niinku töissä täälläki on lomaa.”

(Nuori 1)

Nuoren vastaus antaa selkeästi kuvan siitä, että mahdollisuuksia on monia ja omat mielipiteet huomioidaan. Työn lomassa juttelu on kaikin puolin sallittua, kunhan työt kuitenkin edistyvät.

”Olin menny ihan eka työkkäriin. Sanoin niille, etten haluais lyödä päätäni seinään. Kun koulu oli jääny vähän kesken. Ja nyt haluaisin kokeilla muuta. Sit pääsin käymään TYP:ssa ja ne sano, et vois in kokeilla tätä jonkin aikaa. Sieltä mut sitten opastettiin tänne ja tää on tuntunu ihan hyvältä.” (Nuori 4)

Kuntouttavassa työpajatoiminnassa pyritään tukemaan kaikkien nuorten omatoimisuutta. Tärkeää on kuitenkin kaikkien suunnitelmien laatiminen yhdessä (Kuvio 3). Nuoret kokivat tulleen kuulluiksi ja heidän omia toiveitaan ja ideoitaan pidettiin tärkeinä.



Kuvio 3. Yhteiset suunnitelmat.

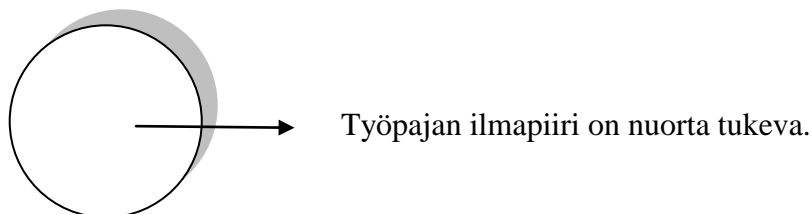
Ilmapiiri työpajalla on hyvin merkityksellinen asia, kun mietitään nuorten motivaatioita työskennellä työpajalla. Työpajatoimintaan liittyy paljon ennakkoluuloja ja ainoana keinona on silloin käydä tutustumassa pajalla, kuten haastattelemanuori teki.

”Täällä on kyllä hyvä ilmapiiri, kaikki ottaa toiset huomioon. Joku henkilö on voinut joskus olla kyllä hankala, mutt nyt on ollu rauhallista. Kaikki ei oikein sovellu tähän pajaan ja just tähän ilmapiiriin ja äkkiä se pilaa sitten muilta tän ilon, mikä täällä on.” (Nuori 4)

Ohjaajan merkitys on suuri ja hänen ohjaustapansa vaikuttaa koko työpajan ilmapiiriin. Sosiaalisen tuen vaikuttavuus on selkeää. Monille nuorille ohjaajan aitous ja luotettavuus on tärkeintä. Samoin se, että tarvittaessa ohjaajan kanssa voi keskustella yhdessä, ilman että muut kuulevat keskustelun. Luottamuksellisuus oli nuorille luonnollisesti tärkeä asia työpajalla. (Kuvio 4) Monilla nuorilla oli ollut elämässään vaikeita tilanteita. Oli tärkeää, että keskustellut asiat pysyivät aina varmasti ”pajan seinien sisällä.”

”Välillä ärsyttää se että kaikki ei ehkä oo täällä omasta vapaasta tahdostaan. Niin... no ne ei oikein tee mitään ja sitten ohjaajan tarvii patistella niitä tekemään edes jotakin. En ite kyllä ymmärrä sitä, kun täällä saa tehdä oikeesti vaikka mitä ja ne niinkuku ei tee vaan mitään. Ne on niinku väärässä paikassa.” (Nuori 2)

”Se ei tunnu toimivan, että jos ihminen pakotetaan jonneki, niin se ei oikein toimi.” (Nuori 2)



Kuvio 4. Työpajan ilmapiiri.

Seuraavaksi kysyin haastatelluilta nuorilta **olivatko he saaneet pajalla uusia ystäviä ja mitä mieltä he olivat vertaistuesta.** Tähän kysymykseen vastaaminen tuntui olevan ”helppoa”. Kaverit, ystävät ovat tietenkin nuorille tärkeitä. Monien pulmat helppottuvat, kun niitä voi pohtia yhdessä toisen nuoren kanssa.

”Nyt on ollu jotenki sellasta, että kaikki tulee toimeen ja se on tärkeitä, et niinku kokee kuuluvansa johonki tällaseen yhteisöön, kun muuten mulla ei tällaista olis.” (Nuori 4)

”Nää on niinku työkavereita, ei paljon kaveerata työn ulkopuolella, mutta aina kun nähään, niin moikataan, vaikka kaupassa.” (Nuori 1)

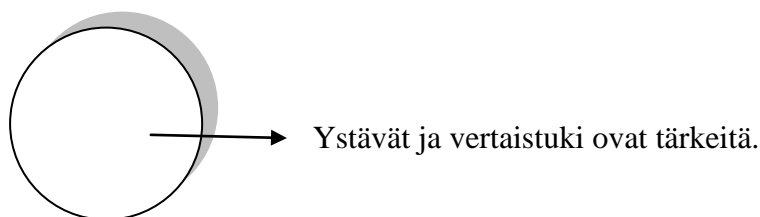
Toiminta työpajalla on luonnollisesti ryhmätoimintaa. Työpajalla ryhmän kokoonpano voi muuttua viikoittainkin. Usein kuitenkin tietty nuorten ryhmä on pajalla pidemminkin ajan yhdessä ja tällöin ryhmän toiminta alkaa muuttua. Alussa voidaan olla varautuneita, mutta jonkin ajan kuluttua omien ajatusten ilmaiseminen on jo vapaampaa. Asioista uskalletaan myös puhua, vaikka ne voisivat herättää erimielisyyksiä.

Harjoittelujakson aikana huomasi heti, että tällä nuorten pajalla oli omat säännöt ja toimintatavat. He pitivät omaa pajaansa hyvänä, kun siellä ei esimerkiksi ollut päihdepulmia ja poissaoloista ilmoitettiin aina tai ainakin melkein aina ja muut tiesivät missä kukin milloinkin liikkui.

”Ystävät on ihan yks tärkein asia. Mä oon sinänsä ite onnelline tässä tilanteessa, kun o taustoja vähä joka aihealueella. Kun täällä kertoo omista kokemuksistaan, kun tiedän masennuksesta ja huumausaineistakin ja tavallaan on kyllä helppoa samaistua siihen asiaan, niin siitä on ollu monta etua. Kun jollakin on ollu vaikea tilanne, voi niinku sanoa, että mä oon ollu samassa tilanteessa – joskus. Mä pidän sitä ihan tärkeimpänä, just sitä vertaistukea. Ei aluks kukaan rupee sillai ittestään hirveesti puhumaan, mut jos ite avaa keskustelua, niin sit muut huomaa, et mäkin voin puhua, ett sillai se kyllä hyvin on toiminu. Oon kyllä onnellinen et voin ite antaa tukea.” (Nuori 4)

”Nää ihmiset on tärkeitä, joihin oon tutustunu täällä. Muuten olis monta tärkeää ihmistä elämästä pois. Tuskin oltais muuten ikinä tutustuttu.” (Nuori 2)

Toisilta nuorilta saatu vertaistuki on asia, jota mikään menetelmä tai harjoitus ei voi korvata. (Kuvio 5) On tärkeää, että keskustelu työn lomassa ei ole vain sallittua, vaan suositeltavaa. Työtä tehtäessä, moni nuori on saanut apua pulmiinsa. Toiset nuoret kertovat omista opiskelu- ja työpaikkakokemuksistaan. Ajatuksia vaihdetaan myös asumiseen ja elämiseen yleensäkin liittyvistä asioista.



Kuvio 5. Ystävät ja vertaistuki.

Hyvin merkityksellisen ystävät ja vertaistuki- kysymyksen jälkeen halusin saada tarkemman vastauksen siihen, **mitä nuori ajattelee pajatoiminnan kuntouttavasta merkityksestä hänelle itselleen.**

”Yhessä mietittiin alkuvuonna, et mitä me haluttas. Sit keksittiin tää kierräytysteema. Ja sit me voidaan ehdottaa mitä tahansa. ja sit sitä toteutetaan, mitä on mahdollista totetuttaa.” (Nuori 2)

”Täällä ei pakoteta mitenkään. Tää on niin hyvä mulle, kun voin olla muiden lähellä, saan jutella avoimesti. Nyt voin niinku luottaa ettei ne omat asia t leviä minnekään. Tää on nostanu mun mielialaani. Tää on ihan erilaista missä aiemmin oon ollu mukana.” (Nuori 1)

”Tämähän edesauttaa mun oloa tosi paljon, kun saan tehdä käsillä koko ajan jotakin ja sit mä nään, ett mä onnistun. Onhan sit käynyt niin ett mä oon joutunut purkaa jonkun työn ja se on ollu kyllä kauhean vaikeeta mulle ja sit oon tietty tehnyt sen uudestaan. Mut niinku kuitenkin, se on ollu lopuksi sit hyvä ja sit oon onnistunut. Tykkään niin tehdä käsillä kaikkea ja oon oppinu niin paljon uutta. Mulle on tärkeetä nähdä tulos, se on hyvä juttu. Kolme päivää viikossa ja sä saat tehdä sulle tärkeitä juttuja. Kotonaolo on kyllä ihan eri juttu.” (Nuori 2)

”Osalla meistä olisi kyllä kykyjä tehdä jotakin ihan tuottavaakin. Me voitais sitten myydä jotakin ja sitten taas ostaa niillä rahoilla jotakin. mutta sitte taas, kun me ollaan niinku kuntoutumassa, ei voi kyllä ottaa mitään hirveetä stressiä. Ehkä jotakin pienimuotoista vois kuitenkin tehä.” (Nuori 2)

Seuraava haastattelun kysymys oli kokoava kysymys. Nuorten piti miettiä edeltäviä vastauksia ja yritettävä löytää juuri jokin tietty asia, joka **on ollut parasta ja tukevinta häntä ajatellen työpajajakson aikana.**

”Parasta on ollut rytmiin pääseminen ja rytmin ylläpitäminen eli niinku uni-rytmin on saanut ihan kokonaan kuntoon.” (Nuori 4)

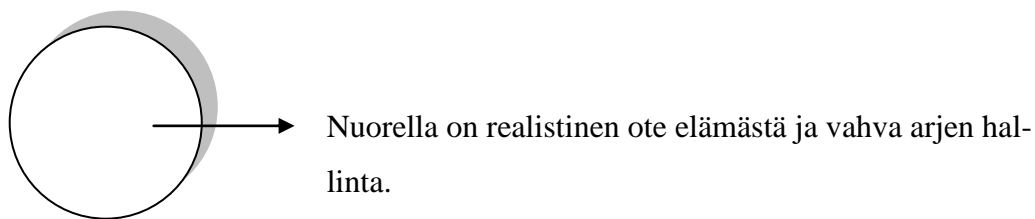
”Oon niinku löytäny sen oman hommansa, et mikä niinku se vois olla ja saanu paljon itseluottamusta – tosi paljon. Aikaisemmin piti kaikkia sellaisia jut-

tuja, mitä oli tehnyt vähä niinku huu-haa-humpuukina. Niillä ei kyllä ollu elämisen kans oikein mitää merkitystä. Ei ne kyllä ollu sellasia, mistä oli ollu mitään hyötyä. Täällä mun asiat o saanu merkityksen ja niistä onkin ollu hyötyä. Ihmisiä on erilaisia ja mull on itellä se vahvuus, ett funtsailen tosi paljon asioita ja analysoin omia tekemisiäni ja sanomisiäni. En arvostele itteeni, mutt mietin, et minkä takia mä nyt teen mitäkin. Se auttaa mua eteenpäin, se ett oppii jäsentämään omia asioita. Paljon on sellasta porukkaa, jotka ei halua miettiä asioitaan, haluaa vaan tuudittautua, et kyl se menee tai odottaa vaikka lottovoittoa.” (Nuori 4)

”Ei tää oo terapiaa, täällä kuitenkin tehään töitä. Sama kun sanois masentuneelle ihmiselle ett ota ittees niskasta kiinni. Se on sama kun sanos syöpäsairalle ihmiselle ett paranna ittes. Ohjaaja huomaa täällä heti mun pahan olon. Sit me mietittiin, että pajalla ei oo hyvä olla näin ahdistuneena. Muualta tätä ei jontenki ollu ymmärretty.” (Nuori 2)

”Asian ei tarvi olla edes kovin kummallista. Saa tehdä vaan käsillä töitä ja saa olla ulkona. Ja tulee mentyä nukkumaan, koska muuten ei jaksaisi herätä.” (Nuori 1)

Arjen hallinnan taidot kehittyvät kuntouttavassa työpajatoiminnassa. Työpajalla työskennellään kuten oikeassakin työpaikassa. Aamulla työhön saavutaan sopimuksen mukaisesti ja poissaoloista ilmoitetaan aina. Tällä tavalla nuoret oppivat taitoja, joita tarvitaan työelämässä ja myös opiskeluissa. Ilman realistista käsitystä työelämässä vaadittavista taidoista, on siellä toimiminen vaikeaa. Tarvitaan siis ehdottomasti hyviä valmiuksia toimia arjessa. (Kuvio 6)



Kuvio 6. Arjen hallinta.

Haastattelun lopuksi kysyin vielä nuorilta heidän ajatuksiaan **tulevaisuudesta, eli mitä he suhtautuvat tulevaisuuteensa, opiskeluun ja työllistymiseen**. Vastaukset olivat hyvin erilaisia, koska kaikkien nuorten taustat ovat myös erilaisia. Jollakin on jo ammatti, toisella todistus peruskoulusta tai kesken jäänyt ammattikoulu. Ennen haastatteluja toivoin saavani vastauksia, joissa näkyisi motivaatio, toivo ja haaveet asioiden järjestymisestä, oman alan ja ammatin löytäminen ja työllistyminen. Kun nuorella on motivaatioita, on ohjaajan helppoa tukea häntä ja yhteistyötahojen avulla nuoren polku eteenpäin on mahdollisimman hyvin tuettu ja suunniteltu.

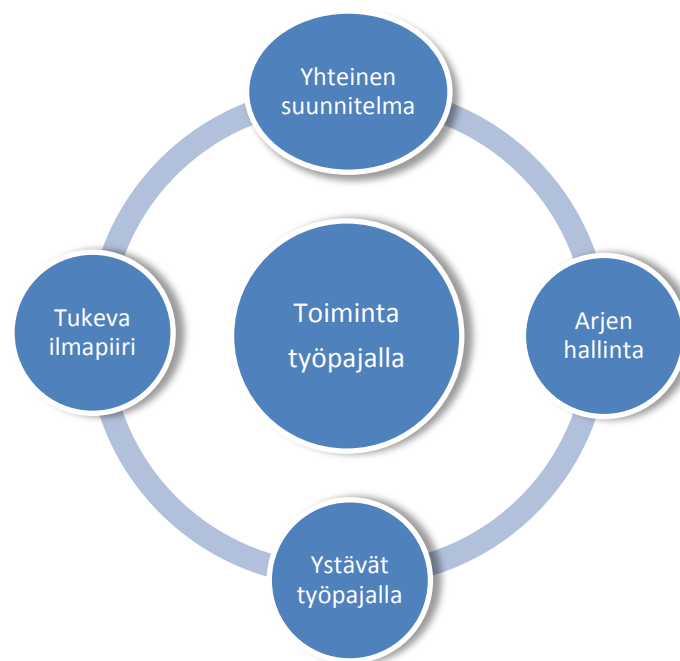
”Mä haluaisin päästä työelämään, haluaisin jonkun ammattitutkinnon. Koulut on jäänyt kesken. Tärkeintä on se, että mä onnistun jossakin. Ja mä tunnun oikeesti olevan hyvä jossakin.” (Nuori 2)

”Mulle tulee kyllä tulevaisuudessa oleen monia vaihtoehtoja, ehkä ihan muualla kuin kädentyön parissa, onhan niitä vaihtoehtoja.” (Nuori 3)

”Ulkopuoliset systeemit on vähän vieraita. Jotenkin haluaisin itse suunnitella näitä jujut, ottaa selvää. Itse sitä tietää parhaiten, mitä haluaa. Se oli tärkeä, että se työ oli mun juttu. Haave olis päästä oppisopimuskoulutukseen.” (Nuori 4)

Tutkimuksen tuloksissa selvisivät ne asiat, jotka olivat nuorille kaikkein merkityksellisimpiä työpajatoiminnassa. Nuorten temahaastattelun vastauksissa nämä tärkeät osa-alueet tulivat esille toistuvasti.

Nuoret halusivat työskennellä suunnitelmallisesti, kiirettömässä ilmapiirissä, muiden nuorten kanssa. Vertaistuesta oli todettu olevan kaikille hyötyä. Ystävät olivat tärkeitä ja monien nuorten sosiaalinen verkko laajeni huomattavasti työpajatoiminnan myötä. Nämä kaikki asiat mahdollistivat ja edistivät arjen hallinnan taitoja. (Kuvio 7)



Kuvio 7. Työpajatoiminnan tärkeimmät osa-alueet teemahaastattelujen mukaan.

9 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa käsittelen kaikkia tutkimuskysymyksiä ja pyrin antamaan niihin johtopäätökset. Haastattelututkimuksen etuna oli, että sain kaikkiin haluamiini kysymyksiin vastaukset. Tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä, mutta ne ovat suun-

taa-antavia. Tuloksien avulla pyrin nostamaan esiin olennaiset seikat ja osoittamaan merkitsevyydet. Tämän työn tarkoituksena oli tuoda kuuluville nuorten omat näkemykset ja mielipiteet ja tehdä vastauksista oikeita johtopäätöksiä.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli **”mikä sinulle on tärkeää tällä pajalla työskentelyssä?”** sain vastauksia, jotka olivat selkeitä, loogisia ja perusteltuja. Nuoret kertoivat, että heille oli tärkeää saada tehdä työpajalla haluamiaan asioita. Kuntouttavan työtoiminnan aikana työkykyä vahvistava toiminta oli tärkeä työmenetelmä nuorten kanssa. Tehtävistä töistä puhuttiin yhdessä ja suunnitelmat tehtiin yhdessä. Tärkeää oli nuoren oma toive. Kaikkia mahdollisia töitä oli mahdollista kokeilla.

Työajoista oli mahdollista sopia joustavasti oman ohjaajan kanssa. Mahdollisuus keskustella henkilökohtaisista asioista ohjaajan kanssa järjestyi aina tarvittaessa. Keskeisen lainsäädännön mukaan kuntouttavan työtoiminnan aikana asiakkaan tarvitsemat muut palvelut liitetään osaksi hänen työpäiväänsä. Osallistumispäivät ovat siis joustavia. Nuorille oli myös tärkeää, että kaikki tekevät omia töitään. Työpajalla passiiviset asiakkaat koettiin hankalina ja nuoret huomasivat helposti, että ohjaajan ”patistelua” tarvittiin ajoittain. Työpajalla työskentely oli vapaaehtoista, ei velvollisuus. Jos työpajalla oli nuori, eikä hän ollut motivoitunut, muut nuoret huomasivat tämän heti. Muiden mielestä kenenkään ei pitäisi olla siellä vain ”tekemättä mitään.”

Nuoret kokivat työpajan ilmapiirin luottamuksellisena ja heitä tukevana. Monille ystävät ja pajan muilta nuorilta saatu vertaistuki oli hyvin merkityksellistä. Työpaja on sosiaalinen yhteisö ja sen sisäinen vuorovaikutus on merkittävää. Nuoret korostivat vastauksissaan ohjaajan tukea ja mahdollisuutta keskustella muiden nuorten kanssa, joilla on vastaavanlaisia pulmia. Nuorille oli tärkeää antaa tukea toisille. Heidän vastauksissaan oli selvästi empaattista suhtautumista toisten nuorten pulmia kohtaan. Nuoret kokivat, että mahdollisuus tutustua toisiin oli työpajalla helppoa. Ilman työpajaa tutustumista ei olisi tapahtunut. Tämä asia on hyvin tärkeä esimerkiksi niiden nuorten kohdalla, jotka ovat hiljattain muuttaneet uuteen kotikaupunkiin. Sosiaalinen verkosto voi alkaa vahvistumaan tai rakentumaan pajalla saaduista uusista ystävistä.

Toiseen tutkimuskysymykseen eli ”**miten arki työpajalla on auttanut sinua arjen hallinnassa ja kuntoutumisessa?**” sain monia pitkiä ja pohdittuja vastauksia. Haastattelututkimuksen etuna oli nähdä nuorten ilmeistä ja eleistä, että kysymykseen vastaaminen ei ollut helppoa. Vastauksilla ei ollut kiirettä ja minulla oli aikaa odottaa vastauksia. Kaikilla nuorilla oli tietoa siitä, että haastattelun voi keskeyttää, jos jokin vastaamisessa tuntuu liian vaativalta tai voisi aiheuttaa ahdistusta. Olin tukijan roolissa hyvin mielissäni, kun sain vastuksia, joihin liittyi selvästi motivoituneisuus ja kohentunut itsetunto. Muiden nuorten kanssa avoin lähellä olo oli tärkeää. Itse työn tekeminen oli nuorten mielestä kuntouttavaa. Monet olivat oppineet aivan uusia työmenetelmiä. Käsillä tekeminen ja valmiin työn näkeminen sai aikaan onnistumisen kokemuksia. Epäonnistuminen ei ollut enää pelottava asia, vaikka se oli epämiellyttävä tunne. Työn, esimerkiksi kutomisen purkaminen, uudelleen tekeminen ja sitä kautta onnistuminen oli erityisen hieno asia. Omien edellytysten mukaan työskentely auttaa työvalmiuksien parantumiseen.

Nuorten vastauksissa apu arjen hallinnassa tuli esiin selkeästi. Omaan päivään oli saatu selkeä rytmi ja elämästä oli tullut merkityksellistä. Aamulla herääminen oli itsestään selvyys, koska työpäivä odotti. Työpajalta ei voi olla pois luvatta ja tämä opetti nuorille vastuullisuutta. Aivan samoin oikeassakin työelämässä jokainen vastaa itse omasta työpaikalle saapumisesta sopimuksen mukaisesti.

Kolmanteen tutkimuskysymykseen, ”**miten näet oman tulevaisuutesi tämän pajajakson jälkeen?**” sain vastauksia, jotka ovat yhteneviä työpajatoiminnan sosiaalisen vaikuttavuuden kanssa. Pajatoiminnan avulla työ- ja koulutusmahdollisuudet paranevat. Mielekkään työn tarjoaminen työpajalla tukee jatkossa tehtäviä ammatillisia valintoja. Kukaan nuorista ei kertonut olevansa ilman suunnitelmaa tulevaisuutta ajatellen. Kenelläkään haastatelluista nuorista ei ollut kiire saada nopeasti koulutus tai työpaikka. Työpajalla oli turvallista miettiä asioita ja suunnitella tulevaisuutta.

Saadut tulokset liittyvät vahvasti sosiaalisen tuen merkitykseen. Sisäinen vuorovaikutus työpajalla nuorten ja ohjaajan välillä on merkittävä. Ohjaajan ammatillisuus korostuu nuorille tarjottavina mahdollisuuksina kokeilla erilaisia töitä ja suunnitella niitä yhdessä. Työpajatoiminnan toteutuminen keskeisten lakien ja säädösten mukaisesti on selkeästi yhteydessä toiminnan sisältöön ja työmenetelmiin. Työpajalla nuo-

ren on mahdollista saada tukea arjen hallinnan eri osa-alueisiin ja samalla saada työkokemusta erilaisista työtehtävistä.

Tämän tutkimuksen tulokset antavat vastaavanlaisia tuloksia kuten aiemmat Suomessa tehdyt tutkimukset työpajatoimintaan liittyen. Tutkimuksen tulokset ovat toivottavasti merkityksellisiä tätä työpajaa ajatellen. Tutkimustulosten hyödynnettävyys käytännössä on tärkeää. Työpajatoiminta on merkityksellistä. Ilman pajatoimintaa kaikki haastattelemani nuoret olisivat todennäköisesti työttöminä kotona ja tällöin riski syrjäytymiseen olisi olemassa. Nyt kukaan nuorista ei kertonut olevansa syrjäytynyt, eikä kokenut olevansa syrjäytymisvaarassa. Kaikkien nuorten ajatus tulevaisuudesta oli positiivinen. Haastattelututkimuksessa juuri työpajalla aloittaneen nuoren vastaukset olivat samansuuntaisia kuin jo jonkin aikaa pajalla olleiden nuorten. Pisin työskentelyaika nuorten työpajalla oli noin 1 vuotta.

10 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen oli vaativaa. Tämän työn tekeminen olisi ollut huomattavasti helpompaa, jos tähän olisi voinut käyttää kokonaisia työpäiviä. Työtä oli kuitenkin mahdollista tehdä vain työpäivien jälkeen ja viikonloppuisin. Työn valmistuminen mahdollistui selkeän aikataulutuksen avulla ja suunnitelluista päätöksistä oli pidettävä kiinni. Aikataulun lisäksi työn kirjoittamista helpotti selkeä ja säännöllinen ohjaus. Ilman sitä en kirjoittaisi nyt tätä pohdintaa.

Tämän työn tekemisen suurena etuna oli se, että aihe oli minulle ajankohtainen ja tärkeä. Teoriataustan hankkiminen ja kerääminen auttoi minua käytännön työssäni nuorten työpajalla. Tutuksi tulivat niin lakisäädökset kuin tutkimukset työpajatoiminnasta yleensäkin Suomessa. Jo työn alkumetreillä päädyin haastattelujen tekemiseen. Se tuntui olevan minulle luonteva tapa ja samalla halusin tutustua muutamiin nuoriin vielä henkilökohtaisemmin. Opintojen myötä olin kiinnostunut erilaisista tavoista keskustella asiakkaan kanssa ja etenkin kuunnella häntä.

Nuorten luottamus heidän henkilöllisyytensä suojaamiseen oli minulle koko työn ajan erityisen tärkeää. Nuoret itse tunnistavat omat vastauksensa lukiessaan tätä työtä. Toivon tämän työn olevan merkityksellinen siksi, että heidän mielipiteitään pidetään tärkeinä. Samoin heidän mielipiteensä voivat olla suureksi hyödyksi, kun mietitään pajatoiminnan kehittämistä ja merkitystä palvelun tuottajana. Nuorten vastauksissa näkyi myös ohjaajan toiminnan merkitys. Uskon, että työpajan ohjaajan lukiessa tätä työtä, hän voi olla hyvillä mielin saadusta positiivisesta palautteesta. Nuoret kokivat hänet tärkeänä tukena, jonka kanssa suunnitellaan yhdessä päivän työt.

Erityisen arvokkaina pidin muutamia kuulemiani vastauksia, joista näkyi selvästi nuorten motivaatio ja hyvä itsetunto. Näihin asioihin, ilman työpajatoiminnan tukea, ei olisi päästy. Kun nuoren käyttämiin sanoihin kuuluvat esimerkiksi ilo, onnistuminen, hyvä olo, pärjääminen, tuen antaminen, on nuoren itsetunto vahvistunut. Nimi tälle opinnäytetyölle tuli yhden nuoren ajatuksesta, pienellä muutoksella: ”Mä tunnen oikeesti olevani hyvä jossakin.” Se on mielestäni lause, joka pitää sisällään tärkeän pajatoiminnan tavoitteen. Nuoren kokema turvallinen olo, saatu tuki ja ohjaus, hyväksyntä, ystäviä ympärillä. Tämä toteutui juuri tällä hetkellä työpajatoiminnassa. Uskon, että tälle haastatellulle nuorelle työpaja oli juuri nyt ainoa paikka, joka mahdollistaa hänen kuntoutumisensa kohti uutta koulutusta tai työllistymistä vahvemman itsetunnon avulla.

Aluksi pulmana oli lähdemateriaalin runsaus. Materiaalia oli helppoa löytää ja sitä kertyi valtavasti ja teoriatausta muodostui liian laajaksi. Mielenkiintoisia, mahdollisesti käsiteltäviä aihealueita olisi ollut runsaasti. Tässä työssä olisin voinut käsitellä esimerkiksi etsivän nuorisotyön toimintamallia Nokialla. Nuorten tilanne työpajajakson jälkeen olisi ollut kiinnostavaa, eli minne nuoria on mahdollista ohjata työpajajakson jälkeen. Rajasin työtäni monta kertaa, jotta pystyisin käsittelemään sen avulla saatuja tuloksia mahdollisimman perustellusti ja loogisesti.

Harjoittelujakson aikana totesin heti, miten tärkeä merkitys on ammatillisesti osavalla henkilökunnalla. Ohjaajalla on oltava aikaa ja mahdollisuus suunnitella toimintaa ja toiminnan sisältöjä. Ammatillisen verkoston luominen ja ylläpito on mahdollista vain silloin, kun aikaa tähän työhön on riittävästi.

Nuorten työpajalla toimiminen on haasteellista pajan ohjaajalle. Jotta pajatoimintaa voi toteuttaa, on osattavaa käyttää ja hyödyntää nuorten tarpeet huomioon ottavia menetelmiä ja nuorille kohdennettua toimintaa. Jos työpajalla on nuorten kanssa myös muita asiakkaita, on toimintaa suunniteltava vieläkin tarkemmin. Tällä pajalla oli juuri se toisinaan pulmana, että pajalla oli myös varttuneita asiakkaita. Heidän motivaationsa työskentelyyn oli vaihtelevaa ja asenne voi tarttua helposti myös nuoriin asiakkaisiin. Nuoret kertoivat haastatteluissa huomanneensa heti nämä henkilöt, joiden motivaatio oli alhainen. Tällaisia henkilöitä ei toivottu tulevan työpajalle.

Haastatteluissa yksi nuori pohti mahdollisuutta tehdä työpajatoiminnasta taloudellisesti kannattavaa. Hän pohti itsekkin, että toisaalta työskentelystä ei saisi tulla stressaavaa, kun on kyse kuntouttavasta työpajasta. Hänen pohdintansa oli aivan oikea. Nuorilta ei voida edellyttää työskentelyä taloudellisen tuloksen saavuttamiseksi, koska he ovat oppimassa työskentelytapoja ja vastuullisuutta omasta työstään ja kuntoutumassa työpajalla.

10.1 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa painotetaan raportin kokonaisluotettavuutta. Erilaisissa tutkimusoppaissa tarkastellaan luotettavuutta eri asioita painottaen. Opinnäytetyössä erityisen tärkeää on tieteellisen käytännön noudattaminen, joka näkyy tutkimuksen rehellisyytenä ja eettisesti oikeina ratkaisuin. Tässä tutkimuksessa validiteetti kuvaa sitä, missä määrin onnistutaan mittaamaan juuri sitä, mitä pitikin mitata eli onko tehty sitä mitä luvattiin tehdä. Esimerkiksi tässä haastattelututkimuksessa tarkoitetaan ensisijaisesti sitä, olivatko kysymykseni onnistuneita ja saadaanko niiden avulla selkeitä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Reliabiliteetilla määritellään tulosten pysyvyyttä ja toistettavuutta. Eli voivatko haastattelujen vastaukset muuttua, jos kysymykset kysyttäisiin uudelleen. Validiteettia ja reliabiliteettia käytetään usein lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. Laadullisen tutkimuksen oppaissa puhutaan mie-

luummin uskottavuudesta, varmuudesta ja luotettavuudesta. Tutkimusta arvioidaan aina kokonaisuutena. Työn tekijän omaa sitoutumista ja työn eettisyyttä painotetaan. (Tuomi.2007, 148- 152.)

Ennen haastattelujen tekemistä olin jo miettinyt tähän tutkimustapaan liittyviä mahdollisia ongelmia. Haastateltavien kohdejoukko oli pieni, eli tulokset eivät ole yleistettävissä esimerkiksi kaikkiin nuorten työpajoihin Suomessa. Työpajatoiminnan toteuttamistapoja on yhtä monta kuin on toimivia pajojakin. Toisissa pajoissa on vain nuoria ja esimerkiksi kohderyhmäni pajalla on sekä nuoria että varttuneempia asiakkaita.

Haastattelujen avulla saatu tieto on sen hetkinen kuvaus nuoren ajatuksista ja mielipiteistä. Jonakin toisena ajankohtana nuoren antamat vastaukset voisivat olla erilaisia. Tutkimuksen tekemisestä kirjoitetuissa oppaissa on mainittu usein se pulma, että haastateltavat voivat antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Eli he haluavat vastata ja esiintyä esimerkiksi, eivätkä halua kritisoida toimintaa. Haastatteluissani ei kuitenkaan esiintynyt tällaista piirrettä. Nuoret esittivät myös kritiikkiä ja uskalsivat kertoa aroistakin asioista, kuten sairauksista ja oman arjenhallinnan vaikeuksista. Saadut vastaukset olivat siis luotettavia, mutta välttämättä eivät pysyviä.

Haastattelua tehtäessä oli luontevaa esittää tarkentavia ja selventäviä kysymyksiä. Tällä tavoin en haastattelujen jälkeen ryhtynyt tulkitsemaan vastauksia, vaan totesin saadut tiedot kyseisen nuoren tosina ajatuksina ja mielipiteinä.

Tutkimuksen tulosta pidän tälle kohdejoukolle tehtynä haastatteluna niin luotettavana, että sen avulla voidaan miettiä nuorten työpajatoiminnan järjestämistä tällä työpajalla myös tulevaisuudessa. Tutkimuksen tulos antaa vastauksen siihen, että työpajatoiminta tulee olla nuorta tukevaa ja kannustavaa. Vertaistuella ja ohjaajan tuella on huomattava merkitys työpajan ilmapiiriin. Tulevaisuuteensa jokainen haastattelemani nuori suhtautui positiivisesti.

10.2 Opinnäytetyön tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimuksen aiheita

Nuorten vastaukset avulla on mahdollista hyödyntää tätä tutkimusta käytännön työssä nuorten työpajalla. Teemahaastattelun avulla oli mahdollista saada neljän nuoren senhetkinen tilanne ja mielipiteet selville. Aiemmin totesin että tulokset eivät ole yleistettävissä. Mahdollisessa jatkotutkimuksessa voisi kohdejoukoksi ottaa kaikki työpajalla olevat nuoret. Nuoria on pajalla maksimissaan 6-8, joten kohdejoukko ei kasvaisi vielä liian suureksi. Koko kohdejoukon samanaikainen tutkiminen teemahaastattelujen avulla mahdollistaisi tulosten vertailua tätä tutkimusta enemmän. Silloin voisi myös löytyä eriäviä, tilastollisesti merkittäviä vastauksia. Eriävät mielipiteet ovat aina merkityksellisiä. Mahdollisiin epäkohtiin, mitä tässä tutkimuksessa nousi esiin vain vähän, voitaisiin ottaa enemmän kantaa. Epäkohtien ilmetessä, niihin voitaisiin myös puuttua. Tässä teemahaastattelussa nousi esiin pajalla toisinaan työskentelevät asiakkaat, joiden työmotivaatio on alhainen. Nuoret toivoivat, että pajalle tulisi vain sellaisia nuoria, jotka ymmärtävät pajatoiminnan kuntouttavan merkityksen. Työstä kieltäytyjät koettiin ongelmallisina.

Tämä tutkimus antoi tietoa, josta aiemmin oli arvailuja ja ennakkokäsityksiä. Nuorten omia mielipiteitä ei ollut tutkittu ennen tätä. Nyt tutkimustulokset kertovat, mitkä asiat ovat nuorille tärkeitä.

Jatkotutkimusaiheena erityisen mielenkiintoisena pitäisin haastateltuihin nuoriin liittyvää seurantatutkimusta. Siinä selvitettäisiin, mitä nuorille tapahtuu pajajakson jälkeen. Palaavatko nuoret vielä uudelle pajajaksolle, vai löytävätkö he oman kiinnostavan koulutuksen vai työllistyvätkö he suoraan työmarkkinoille. Seurantatutkimus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi puolen vuoden, vuoden tai vaikka viiden vuoden kuluessa. Pajatoiminnan vaikuttavuus olisi tällöin helppoa todentaa, kun nuorten sijoittuminen yhteiskuntaan on onnistunut ja tukitoimia ei enää tarvita.

Tutkimuskohteena voisivat olla myös tarkemmin erilaiset työpajalla käytettävät kuntouttavat menetelmät. Työtoiminta oli tällä hetkellä selkeästi kuntouttavaa, mutta menetelmiä ei ollut kirjattu tarkemmin ylös. Toiminnan kehittäminen olisi tällä tavalla mahdollista, kun ensin kuvattaisiin tarkoin nykyiset menetelmät.

Resurssit tämän tärkeän ja vaativan työn tekemiseen olisivat myös hyvän jatkotutkimuksen aiheena. Tällöin olisi merkityksellistä käsitellä työpajan henkilökunnan työleen saamaa tukea esimerkiksi työnohjauksen avulla. Resursseihin kuuluisivat myös taloudellinen tilanne ja pajatoimintaan kohdenneet määrärahat. Erityisen tärkeää olisi pohtia, missä tällä hetkellä pajatoimintaan osallistuvat nuoret olisivat ilman tätä nuorten työpajaa. Millaisia kustannuksia aiheutuisi silloin kaupungille tämän lakisääteisen velvoitteen hoitamisesta. Uskallan arvioida pajatoiminnan olevan tällä hetkellä edullinen, mutta samalla hyvin laadukas tapa auttaa, tukea ja ohjata kuntouttavaa työtoimintaa tarvitsevia ja siitä hyötyviä nuoria.

Tällaisella työpajalla toivoisin jokaisen kunnallisen päättäjän vierailevan riittävän ajan kanssa ja mahdollisuuksien mukaan jopa työskentelevän näiden nuorten kanssa. Nuorten ajatuksien ja toiveiden kuuntelu on tärkeää. Vain pajatoiminnan sisältöä ja toimintatapoja tuntien voi ymmärtää, että tähän toimintaan pitää ja kannattaa kohdentaa riittävästi määrärahoja. Tämä panostaminen nuoriin ei ole turhaa.

LÄHTEET

- Yltevesi-Helin, A. Ohjaaja. Verte Oy:n taide- ja kulttuuripaja.Pitkäniemi. Henkilökohtainen tiedonanto14.06.2011.
- Ek, E., Saari, E., Viinamäki, L., Sovio, U. & Järvelin, M-R. 2004.Nuorten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. Helsinki. Edita Prima Oy
- Hirsjärvi, S., Hurme, H.2005. Tutkimushaastattelu.Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino. Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P.1997. Tutki ja kirjoita. Tampere. Tammer-Paino Oy
- <http://www.nokiankaupunki.fi/palvelut/perusturva-ja-terveys/työllisyys-ja-yhteystiedot/kuntoutuspalvelut>
- <http://.verte.fi/yhteystiedot>
- Häggman, E. 2011. Raportti työpajatoiminnasta ja etsiävästä nuorisotyöstä. Varsinais-Suomen ELY-keskus.
- Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A., Ihalainen, J.2002. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Porvoo.WS Bookwell Oy
- Sosiaali- ja terveysministeriö.Työllistymisen ja työmarkkinaosallisuuden edistäminen työ- ja elinkeinotoimistojen ja kuntien yhteistoimintana. Kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuus 1.1.2010 alkaen. Kuntainfo 14/2009
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta.2001.189/2001
- Laaksola, H. 2011. Nuorista on otettava vastuu. Opettaja, 15/ 3.
- Leinonen, T. ja Pekkala, T. 2004. Kannattaako työpajatoiminta? Tutkimus työpajojen taloudellisesta ja sosiaalisesta toiminnasta.Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:23. Helsinki. Yliopistopaino
- Lund, P. 2006.Torjuttu toivottomuus. Juva. PS-kustannus
- Lämsä, A-L. 1999.Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviämisen näyttämönä. Teoksessa, Kuorelahti, M., & R. Viitanen. (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun- nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki. Nykypaino Oy, 54- 55
- Marniemi, J., Pekkala., T & Virtanen, P.2004.Kuoleman suudelma 1990-luvun työpajatoiminnalle. PAKE – Suomalaisen työpajatoiminnan kehittämishankkeen loppuraportti. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry, Raha-automaattiyhdistyksen tuella
- Miettinen, M, Kuitunen, M.1999.Elämänhallinta ja elämänpolitiikka lisäluokalla. Teoksessa Kuorelahti, M. & Viitanen, R. (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun– nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki.Nykypaino Oy, 143, 144,146.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä. Gummerrus

Nuorisolaki 27.1.2006/72

Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset. Opetusministeriön päätös. Dnro 17/600/2006. 25.10.2006

Reuter, A. 26.8.2011. Kuntoutusjärjestelmän selkiyttäminen esillä hallitusohjelmassa. <http://www.kuntoutusportti.fi/portal/ajankohtaista>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Työllistymisen ja työmarkkinaosallisuuden edistäminen työ- ja elinkeinotoimistojen ja kuntien yhteistoimintana. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 186/2010. Kirje 15.01.2010

Taskinen, S. 2011. Mitä tarkoitetaan lasten ja nuorten syrjäytymisellä? Stakesin julkaisu 10/2001. Helsinki. Stakesin monistamo

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstinymmärtämiseen. Helsinki. Gummerrus. Kirjapaino Oy

Välimaa, A. toim. 2006. Työ- ja yksilövalmennuspalvelujen tuotteistaminen. Valta-kunnallinen työpajayhdistys ry. Helsinki

LIITE 1

TIEDOTE HAASTATELTAVALLE NUORELLE TAIDE- JA KULTTUURIPAJALLA

HEI!

Teen opinnäytetyötäni Satakunnan ammattikorkeakoulussa, kuntoutuksen ohjauksen ja- suunnittelun koulutusohjelmaan liittyen.

Opinnäytetyön kohteena on kuntouttava arki työpajalla. Työn kohteena ovat nuorisolain mukaisesti 15- 29-vuotiaat nuoret. Keskeistä teemahaastattelussa olisi saada kuulla nuorten mielipiteitä ja ajatuksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin liittyen:

- 1.) Millainen on työpäiväsi pajalla?
- 2.) Millainen ilmapiiri pajalla on?
- 3.) Oletko saanut pajalla uusia ystäviä, ajatuksesi vertaistuesta?
- 4.) Miten koet pajatoiminnan auttaneen/kuntouttaneen sinua?
- 5.) Mikä on mielestäsi parasta/sinua tukevinta pajan arjessa?
- 6.) Miten suhtaudut tulevaisuuteesi, opiskelut ja työllistyminen?

Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna. Haastattelun mielipiteitä ja ajatuksia käytetään osittain opinnäytetyössä ja vastaajan henkilöllisyys on ehdottoman luottamuksellista.

Haastateltavalla nuorella on lupa keskeyttää haastattelu, niin halutessaan, missä vaiheessa tahansa.

Annan suostumukseni tähän haastatteluun _____

Nokialla, _____. _____.2011

Haastateltavan allekirjoitus

Opinnäytetyön ohjaajat: Merja Koivumäki, puh. 044 710 3768

Merja Sallinen, puh. 044 710 3770

